

8-1-2021

**ELS MENYS VISIBLES
DELS INVISIBLES.
APROXIMACIÓ A RECURSOS PER A LES
PERSONES SENSE LLAR QUE NO ES
VINCULEN ALS CIRCUITS ORDINARIS**

TREBALL FI DE GRAU

AUTOR: PAULA GALLEGO EXPOSITO

TUTOR: CARMEN GUASCH VALLS

ÀREA TFG: EXCLUSIÓ

Universitat Oberta de Catalunya (UOC)

Grau en Educació Social

***“Hacer del hogar un mundo y del mundo un hogar.
Compartir el amor y la alegría.
Eso. Es vivir.”***

Arévalo. (Artista de carrer Uruguaià)

Agraïments:

Aquest treball no seria avui una realitat sense el suport constant de la meva tutora Carmen Guasch, qui m’ha guiat i encoratjat amb paciència, bona exigència i passió, enfront el repte titànic que ha comportat el treball final de grau. M’has acompanyat en aquest camí d’aprenentatge des del gaudir de l’experiència.

Agrair a les tres professionals entrevistades la predisposició per compartir amb mi experiències pròpies i els vostres coneixements. M’ho heu posat molt fàcil, i a més, m’heu acompanyat a la realitat de les persones que acompanyeu amb un treball molt humà i vocacional.

Per últim, però no menys important, agrair el sentir a prop constant de la meva família durant tot el viatge que culmina, sabent que serà un punt i seguit. M’heu ensenyat que amb perseverança no hi ha metes impossibles. I sobretot a tu papa, sempre disposat a explorar junts nous horitzons. Gràcies per tantes hores d’ajuda.

Índex

1. Introducció.....	4
2. Plantejament i objectius.....	5
3. Metodologia.....	5
3.1: Perspectiva metodològica.....	5
3.2: Determinació de fonts i instruments	7
4. Anàlisi del concepte sense llar. El fenomen sense llar: Una mirada retrospectiva..	8
5. Aproximació teòrica.....	10
5.1: Exclusió social: A què ens referim?.....	10
5.2: Vulnerabilitat. Els factors.....	12
5.3: Aporofòbia: La mirada.....	14
5.4: Responsabilitat envers l'altre.....	16
6. Anàlisi del material recollit	20
6.1. Perfils i xifres.....	20
6.1.1. Factors de vulnerabilitat: Casuística que acompanya a la persona.....	23
6.1.2. Temporalitat i cronificació:.....	31
6.2: Circuit d'atenció.....	33
6.2.1. Recursos per a persones sense llar.....	33
6.2.2. Tipologia del centre: A què ens referim quan parlem d'exigència?.....	37
6.3. Recursos per les persones que es situen fora del circuit ordinari.....	39
6.3.1. Presentació dels recursos escollits.....	39
6.3.2. Models d'intervenció.....	42
7. Conclusions i consideracions finals.....	55
8. Bibliografia.....	62
9. Annexos.....	68
Annex 1: Graella Recursos allotjament ciutat de Barcelona.....	68
Annex A: Guió entrevistes.	
Annex B: Àudio entrevista Projecte Sostres.	
Annex C: Consentiment responsable Projecte Sostres.	
Annex D: Àudio entrevista Projecte Trobades amb Sostre.	
Annex E: Consentiment responsable Projecte Trobades amb Sostre.	
Annex F: Àudio entrevista Espai Vincles.	
Annex G: Consentiment responsable Espai Vincles.	

1. Introducció.

El sensellarisme és un fenomen que va en augment, i que es presenta com una de les cares més cruentes de la pobresa. Fa referència a aquelles persones que no poden accedir a un habitatge digne, i per tant, acull no només, les persones que pernocten al carrer, que se'ns mostren com la cara més visible, sinó que també abraça a les persones que trobem en una situació d'habitatge insegur o inadequat.

La inquietud del treball que es presenta, passa per abordar la qüestió del sensellarisme a Catalunya, en un context concret. És a dir, aprofundir en perquè hi ha persones que no tenen cabuda o refusen, els circuits ordinaris que trobem a la xarxa de protecció de les persones sense llar, mitjançant l'estudi dels recursos previs a la baixa exigència, per conèixer les opcions d'acollida, i establir quina és la situació acompanya a la persona.

Per dur a terme aquest propòsit, s'ha considerat imprescindible esgrimir una bateria de preguntes com a punt de partida; Què vol dir ser una persona sense llar? Quines/quantes persones que es mouen al marge del sistema, de la societat, i quines són les seves necessitats? Què vol dir vulnerabilitat i exclusió social? Perquè hi ha una manca de recursos? Quines característiques presenten els recursos ordinaris? Quina modalitat de treball acullen els projectes que se'ns mostren com a alternativa? Així doncs, i essent conscients de la complexitat del fenomen on s'entrellacen factors i actors diferents, s'ha decidit acollir un abordatge des d'una mirada centrada en la persona, ja que a més de permetre una aproximació a la realitat del fenomen, deixa espai per incidir en la casuística que acompanya a la persona.

Acollir aquesta perspectiva s'ha considerat com a imprescindible, per defugir d'una *mirada perillosa* on la persona pot quedar relegada al perfil on se'l situa. Per tant, hi ha una intenció de fer palès durant tot el treball, que tot i que es puguin observar alguns punts en comú, cada persona presenta una història i itinerari de vida diferent, on l'únic que podem afirmar amb seguretat, és que allò que els relaciona, és que no disposen d'un habitatge digne.

Per últim, no podem submergir-nos en el camí d'aproximació a la realitat, que pretén ser aquest treball, sense exposar quins són els centres *alternatius* escollits; el Projectes Sostre, i l'Espai Vincles a la ciutat de Barcelona. Així, com el Projecte Trobades amb Sostre de Girona, ciutat on visc.

Una elecció que passa per mostrar com hi ha centres que gràcies al seu *modus operandi*, i la voluntat d'establir una vincle per crear noves sinergies, ofereixen una acollida i acompanyament, que va més enllà de cobrir les necessitats bàsiques, ja que comprèn a la persona des de la seva magnitud i plenitud. Pensats perquè la persona es pugui sostenir, ancorar-se, i si és el seu moment, projectar-se de nou al món.

2. Plantejament i objectius.

El plantejament inicial del TFG passa per una aproximació al fenomen del sensellarisme i el context que emmarca els recursos que es destinen a les persones sense llar. Tanmateix, es pretén aprofundir en aquells recursos que podríem situar per sota dels de baixa exigència. És a dir, aquells que es destinen a un reducte de persones que no entren en els estàndards i/o que fugen dels circuits ordinaris d'acollida, ja sigui per situació de desarrelament, alt consum de tòxics, patologies mentals, o per altres situacions que es desenvoluparan durant el treball.

Com a objectius principals es proposa:

- Aproximació al fenomen del sensellarisme.
- Donar visibilitat a una petita part del col·lectiu que conformen les persones sense llar, que no es vinculen als circuits ordinaris.
- Aproximació a les actuacions i models de treball que duen a terme els professionals en aquets recursos que presenten un *modus operandi* diferenciat.

3. Metodologia.

3.1. Perspectiva metodològica.

Es parteix d'una aproximació envers l'estat de la qüestió del sensellarisme i les persones sense llar des d'un marc ampli, nivell macro, per oferir una mirada retrospectiva i una aproximació teòrica del fenomen. Un cop situat, el treball centra la mirada envers les persones que fugen, refusen o no tenen cabuda en els serveis ordinaris de la xarxa d'atenció a les persones sense llar, per diverses raons, que explicarem més endavant.

Per aquest motiu, i respectant els plantejaments i objectius, es pretén oferir un treball

que a més de visibilitzar el col·lectiu de persones sense llar, posi de relleu quines són les divergències i particularitats que podem trobar en els recursos analitzats, així com envers les persones a qui es destinen, que situem, com a grup menys visible, dins del mateix col·lectiu.

Per una banda, s'acull en l'anàlisi aspectes que es consideren troncats per aproximar-se al *modus operandi*, com ara; el marc normatiu, model organitzatiu del centre i l'acompanyament per part del professional. Paral·lelament, també es vol mostrar altres trets diferencials envers els recursos ordinaris com l'espai, el tipus de places i el sistema d'accés al recurs, ja que es considera són importants per poder oferir una visió completa dels projectes i espai escollits.

Barcelona és la ciutat del territori amb major nombre de serveis i actuacions envers les persones sense llar. Per aquest motiu, s'ha considerat oportú explorar en la seva diversitat i mostrar, com hi ha projectes que s'enfoquen envers la cura i l'atenció de les persones que pernocten al ras, centrats exclusivament en aquelles persones a qui es destina el treball. És a dir, les persones que es troben en una situació de cronificació consolidada i que habitualment no tenen cabuda en el circuit ordinari d'atenció.

Girona és la segona ciutat escollida. La motivació ve donada per la intencionalitat d'aproximació a un recurs del territori on visc i ampliar la mirada envers el mateix on m'he submergit per treballs anteriors, ja que treballen exclusivament amb persones sense llar.

Tanmateix, es vol posar de relleu que l'objectiu no es tant, fer incidència en la comparativa dels recursos de les dues ciutats, sinó centrar-se en aquells recursos o projectes que treballen amb aquestes persones des d'un prisma, que es considera els fa diferents.

Així doncs, els tres centres que es prenen com a referència pel desenvolupament del treball són: Vincles (Filles de la caritat) i Sostres (Càrites diocesana) a Barcelona, i el projecte Trobades amb Sostre, que pertany al centre d'Acolliment i Serveis Social, La Sopa¹, de Girona.

L'elecció com es pot interpretar no és aleatòria, sinó que respon a la intencionalitat de

¹ Gestionat a través d'un Consorci, format per: L'Ajuntament de Girona, l'Ajuntament de Salt, el Consell Comarcal del Gironès, departament de Benestar Social i Família de la Generalitat, el Bisbat, Caritas Diocesana, Fundació Bisbe Tomàs de Lorenzana, Creu Roja i Federació del Voluntariat.

mostrar recursos i projectes que acullen i acompanyen d'una manera particular. És a dir, a través de la confecció d'un treball que cerca afavorir, fer aflorar, la creació del vincle, com a punt de partida previ a l'accés de la persona al recurs. Així, és com es pretén que les persones puguin, si és el seu moment, iniciar accions per restablir i millorar aspectes de la seva situació, tot i els anys de carrer, ja que hi ha un acompanyament basat en una estratègia per establir relacions positives, on es respecten les temporalitats i possibilitats de cadascú, així com l'itinerari de vida i moment en que es troba la persona.

Per últim, exposar que per facilitar la diferenciació dels fragments emprats d'autors, i per part dels informats, aquets últims es mostren cursiva i sense modificar la mida de la lletra, tot i que es situïn també en l'espai central del text.

3.2. Determinació de fonts i instruments.

Per dotar d'estructura el treball, s'ha dut a terme una recerca bibliogràfica extensa per poder acotar el fenomen del sensellarisme amb la posterior tria dels material, que s'han considerat més idonis i afins envers els objectiu establerts.

S'ha dut a terme una prospectiva de territoris, esdevenint com a claus per a la recerca el territori de Barcelona i Girona, per la tipologia de centre específic destinat a les persones sense llar que es vol mostrar, i pel ja esmentat amb anterioritat. Tanmateix, s'ha entrat en contacte amb aquestes entitats, i s'han consultat les seves memòries per confirmar-ne la idoneïtat. És a dir, hi ha hagut una aproximació prèvia als centres, per establir que responien a l'objectiu de mostrar un *modus operandi*, que difereix envers els centres ordinaris, que trobem en la xarxa de protecció de persones sense llar.

Mitjançant la bibliografia i els materials consultats, s'ha procedit al disseny de tres guions diferenciats, per a cada responsable dels centres. S'han realitzat entrevistes semi-estructurades amb l'objectiu d'incidir en aquells aspectes subjectius de l'experiència. És a dir, aprofundir no només en la naturalesa complexa de la realitat del fenomen, sinó incidir també, en la pròpia visió i model d'acció dels informants, a través de l'exposició del relat del seu treball diari i experiències personals.

A posteriori, s'ha dut a terme la transcripció, buidatge i anàlisi de les entrevistes, per cercar punts en comú i divergències, sempre vinculats als conceptes que s'han exposat en el marc teòric, ja que s'han considerat troncats per aquest exercici.

Per últim, es considera rellevant esposar que les persones entrevistades mostres un grau de formació i experiència en el camp de treball envers les persones sense llar, que es considera cabdal per obtenir informació valuosa sobre la visió del professional. Tanmateix, s'ha descartat entrevistar alguna de les persones usuàries dels recursos, ja que prèviament caldria disposar d'un treball d'aproximació, per establir un mínim de coneixença i confiança, que fomentés un marc idoni i fructífer. Una situació que es preveia poc realista, no només per la temporalitat del treball, sinó també per les característiques dels usuaris, així com per la situació actual de confinament perimetral, que ha sigut un handicap per realitzar un treball de camp des d'on aproximar-nos més als recursos i projectes escollits.

4. Anàlisi del concepte sense llar.

El fenomen sense llar: Una mirada retrospectiva.

En aquest primer apartat, es vol mostrar, a través de les teories sociològiques, les definicions i terminologies que, al llarg de la història, han acompanyat a les persones sense llar.

Tot i que no s'exposaran tots els canvis que hi ha hagut envers la figura del *pobre o foraster* des de l'edat mitjana, s'ha considerat important destacar com l'aparició de les epidèmies, les migracions i les revoltes agreujades per la crisi econòmica en l'època feudal, van modificar la concepció de la caritat per hostilitat, temor i rebuig cap a les persones que no podien subsistir amb els seus propis recursos. Per si mateixes.

Es mostra com la "Ley de Vagos y Maleantes", promulgada l'any 1933 i revisada l'any 1970 amb la "Ley de Peligrosidad y Rehabilitación Social," posa de relleu, no només la necessitat, per part de les institucions, d'intentar regular aquesta situació, sinó de com hi ha, en la terminologia emprada, intencionalitat per esgrimir una visió del col·lectiu on se'l inscriu com a *delinqüent i perillós*. Així és com s'acaba definint a la persona com a *desviat social*, a través d'una referència conceptual, que ha esdevingut cabdal per justificar accions d'exclusió i la mirada negativa vers l'altre, que s'integra en les societats.

Terminològicament hi ha un canvi significatiu a partir dels anys setanta i vuitanta on, arrel del debat sobre la pobresa estructural de les societats capitalistes, sorgeix el terme *indigència*, centrat en la falta de recursos econòmics envers aquelles persones que pernocten al carrer. Tot i que no s'abandona la visió negativa de la persona,

podem apuntar que, aquest canvi de mirada, influeix en el naixement del terme *transeünt* que podem situar a finals dels anys vuitanta i principi dels noranta; Atribut que obre les portes a una terminologia que, per primera vegada se centra en la persona, i “es vincula a una experiència de nomadisme o itinerància que emfatitza la necessitat del subjecte de desplaçar-se per sobreviure, “per buscar-se la vida””. (Tejero, et.al. 2005:26)

Aquesta definició és interessant per dues qüestions; en primer terme, perquè acull una mirada que permet introduir el dret a la llibertat individual i l'elecció personal envers la seva situació de carrer. Potser ens pot semblar inversemblant, però hi ha persones que han fet del carrer la seva *llar*, i no acullen una opció de vida diferent. I en segon terme, perquè ajuda a entendre millor com el transeüntisme ha comportat que molts dels serveis es projectin com a respostes parcials i puntuals, enlloc d'establir respostes envers una problemàtica que hauria de ser tractada com a integral i a llarg termini.

Tanmateix, es considera necessari recuperar aquí la definició proposada per la Federació Europea d'Associacions de Persones Sense Sostre (FEANTSA), que defineix a la persona sense llar com “aquell individu que no pot accedir o conservar un allotjament adequat, adaptat a la seva situació personal, permanent i que proporcionï un marc estable de convivència, bé sigui per la manca de recursos econòmics, bé sigui per les dificultats personals o socials per portar una vida autònoma”

Una definició que compartim i que permet fer explícit la voluntat d'emprar, durant tot el treball, el terme *persona sense llar* o similar, com persones al ras, persones que pernocten al carrer, entre altres.

S'escull aquest terme perquè, al pensar en aquest col·lectiu, es fa a través de la consciència del ventall ampli de situacions i factors de vulnerabilitat on es poden trobar immerses les persones. Per tant, es reitera, que seria un error emprar un terme que impliqués culpabilitzar a la persona de la seva situació, així com que permetés buscar en la seva conducta allò variable que ho justifiqui.

Per concloure aquest punt, es fa l'incís en perquè es prioritza el terme persones sense llar enfront persones sense sostre. Aquest últim defineix i respon a un marc físic de situació i possessió; no tenir un habitatge digne, i en aquest TFG es pretén anar més enllà. Es a dir, es vol posar l'accent també en allò simbòlic, emocional, relacional i existencial vinculat a l'habitatge com a llar.

La casa rompe con la dureza de la tierra y los elementos para instaurar la utopía de lo humano, lugar de acogida en que uno puede estar consigo mismo, ser y hacerse: construir su propia identidad. (...) La casa es la condición de posibilidad de todo proceso ulterior de identificación y constitución de un mundo. (Esquirol, 2005:28).

5. Aproximació teòrica.

5.1. Exclusió social: A què ens referim?

Amb aquest apartat es mostra la intenció d'aportar una visió de l'exclusió social que, no només abasti l'impacte del model neoliberal, sinó que també posi de relleu aquells mecanismes de segregació i desigualtats socials. És a dir, es busca tractar aquells factors que, més enllà de l'economia, tenen un impacte en la situació de marginació i dificultats d'integració de la persona.

Majoritàriament, quan pensem en exclusió social, sorgeix la imatge d'una persona pobre, amb un nivell d'ingressos mínims o nuls, i assumim que l'economia és un factor determinant perquè una persona se situï en una situació de desigualtat social. No volem dir que aquesta afirmació no sigui certa, ans al contrari, però si es vol mostrar com, aquesta situació, no és causa única perquè una persona acabi situada als marges de la societat.

Avui tenim un Estat del benestar que ha vist diluïdes les possibilitats de situar-se com a productor d'igualtat social i transformació política per l'impacte del model neoliberal. Un model que, basat en criteris econòmics i individualistes, dilueix la cohesió social, fomenta els efectes d'estratificació i la pèrdua dels drets socials, que permetrien cobrir les necessitats al marge del mercat. Aquest model de benestar conservador-corporatiu, que només intervé de manera assistencial on la família no pot arribar, té un impacte directe en la privació que pateixen certs col·lectius envers els drets i llibertats, ja que es vinculen a la classe i l'estatus de la persona.

Un situació que es copsa millor si pensem en la condició d'irregulars de moltes persones al territori, que es troben exclosos de drets polítics, socials, laborals i d'habitatge, i per tant, en una situació de vulnerabilitat, sense que la seva situació econòmica sigui l'únic motiu per quedar socialment exclosos. Persones a qui s'empeny a afrontar una bateria de circumstàncies complexes i de desigualtats que, ben segur, condicionen i dificulten les seves possibilitats i oportunitats d'integració a

la societat.

A més de la condició que acompanya l'Estat de benestar, "(...) a esta reducción o falta de crecimiento de la cobertura pública ante las nuevas situaciones de desigualdad," factors com la crisi econòmica i els efectes de la globalització, els podem vincular a processos socials com ara la precarietat de la ocupació i els alts índex d'atur, els canvis en l'estructura familiar i les relacions efectives de suport, així com les deficiències del parc públic d'habitatge del territori. Factors que mostren com enfront d'una crisi laboral, de salut, sobrecàrrega familiar o vital, les possibilitats d'acabar en una situació de carrer, per situacions acumulatives o no, però que no es puguin resoldre, són molt elevades. (Subirats. 2004:12).

Aquestes situacions d'agreujament de les condicions de vida que s'han exposat, recauen amb major força envers les persones i col·lectius més vulnerables de la societat. Una afirmació que respon a les múltiples fronteres internes que els estats esgrimeixen per classificar l'accés als drets dels ciutadans amb l'objectiu de regular els espai d'inscripció de les persones, a qui es mesura pel seu estatus i riquesa, fomentant barreres d'accés desiguals que s'inscriuen en tots els àmbits de la vida. Unes fronteres internes que s'inscriuen en "forma de leyes, normas, directivas, reglamentos, controles policiales, obstáculos burocráticos, trámites, sanciones administrativas, relaciones, tratos, etc.; que operan junto a posos ineludibles de desigualdades configuradas históricamente." (Pérez. et al., 2019:113).

Així doncs, envers les persones que viuen al ras, l'exclusió social no passa només per haver de

suportar un etiquetatge pernicios i un grau d'estratificació social més elevat, sinó que s'hi entrellacen "(...) situaciones de carencia económica junto con otras relativas a la soledad, la escasez de redes sociales o familiares, las dificultades de acceso al mercado formal de trabajo, la baja formación, la mala salud, etc." (Subirats. 2004:12). Ens situem enfront un col·lectiu que no té un accés igualitari dels drets socials. Un col·lectiu que ha vist dinamitades les seves possibilitats d'inclusió social; mercat, adscripció política i ciutadana, cultural i de connexió amb les xarxes social. Un col·lectiu que, malauradament, no compta amb el suport de les polítiques socials, ja que no procuren un abordatge de les problemàtiques i necessitats des d'una òptica dinàmica, que ofereixi respostes efectives i que facin referència a les múltiples cares i situacions que podem trobar, sinó que topen amb un estat que les reproduïx i les agreuja enquistat en oferir respostes basades en la relació persona-mercat, i eludint

a l'impacte de les transformacions socials i econòmiques, que com s'ha esmentat confeccionen la realitat avui.

Com ens recorda Robert Castel (1995)

El perill de naturalitzar l'existència de dos mons, el dels exclosos i el dels integrats, que poden acabar sent analitzats com independents és un dels riscos més evidents en l'ús del concepte d'exclusió social (...) i implica prioritzar i justificar mesures de la política social d'orientació assistencialista i abandonar tot intent de transformació de la societat.

Aquesta cita que prenem com apunt final, permet posar de relleu com tot ordre social es construeix a partir d'una exclusió i entendre perquè des de les instàncies de poder, hi ha la necessitat de delimitar accions i actituds desviades que es reforcen amb categories simbòliques per diferenciar l'exclòs de l'inclòs. Finalitat de la qual passa per mantenir el control i poder per organitzar i reestructurar la societat, i alhora reafirmar la lògica classificatòria del postulats neoliberals asimètrics i desiguals. Una situació que ens porta a copsar com s'empra la figura d'exclòs social, no només per incidir en aquestes qüestions, sinó per entendre també com s'aconsegueix incidir negativament en la creació del llaç i vincle social on la persona que pernocta al carrer ho afronta en l'absoluta solitud.

5.2.Vulnerabilitat. Els factors.

Més enllà de les grans transformacions socials exposades, que expliquen les dinàmiques d'exclusió social, en aquest apartat es vol posar de relleu com, les situacions de risc i vulnerabilitat, poden acabar convertint-se en experiències traumàtiques i estressants per a la persona. Sabem que els factors estructurals; com ara la protecció social, l'ocupació, l'habitatge, la salut, la participació ciutadana, l'àmbit relacional o l'àmbit formatiu, es defineixen com a espais de possible vulnerabilitat per on la persona pot transitar al llarg de la vida. Tanmateix, el que interessa aquí és fer l'incís envers la fràgil línia que separa quedar inclòs, d'exclòs, donat que la combinació o cúmul de diversos d'aquest factors de vulnerabilitat són el que poden portar a la persona a una situació límit. "(...) de imposibilidad o dificultad intensa de acceder a los mecanismos de desarrollo personal, de inserción sociocomunitaria y a los sistemas preestablecidos de protección social." (Subirats. 2004:12).

Envers les persones que viuen al ras, el que s'observa és l'empremta que deixa la

llarga trajectòria de carrer; la cronificació que els ha passat factura en molts aspectes. Pateixen un deteriorament físic i psíquid on la persona perd capacitats individuals, relacionals, autonomia i rastre de tot vincle i xarxa social. A més a més, també hi ha una desconfiança vers l'altre i les institucions per situacions de violència viscudes i per promeses incomplides. Alguns presenten problemes d'addicions o patologies mentals, però tots tenen en comú que han acabat expulsats del sistema i dels recursos que, no s'adapten a les seves necessitats. Són persones a qui es vulneren els drets reiteradament, ja que no tenen garantit l'accés "(...)" a l'ocupació, l'allotjament, als serveis socials en general i, en particular, als de salut orgànica i salut mental (...)", se'ls rebutja i se'ls expulsa de tots els àmbits de la vida. (Uribe. 2009:20).

Tanmateix, es considera rellevant fer l'apunt en com hi ha tres pilar sobre els que se sustenten les desigualtats socials; gènere, edat i origen. Una situació que es copsa molt bé amb la cita següent:

"Davant l'home de quaranta i tants anys, solitari, amb problemes de salut mental i alcohòlic, que havia vingut essent el client habitual dels nostres albergs per a indigents, és cada cop més freqüent trobar a les portes dels centres d'assistència a persones que s'aparten d'aquest perfil tradicional. Les dones exposades a la violència de gènere, els grups familiars amenaçats de desnonament, els estrangers immigrants, els joves embarcats en viatges de dubtosa destinació, són altres tants grups humans per als quals el risc de veure 's al carrer en un moment o altre de les seves vides es fa més i més present i amenaçador. Situacions de vulnerabilitat que responen [...] a la pèrdua d'un lloc en el món per a qui es troba amenaçat o és ja víctima de l'exclusió social, política, administrativa, cultural o econòmica." (Cabrera, 2004:25).

Per tant, el que es pot afirmar és com hi ha persones o col·lectius que, per les seves característiques, són més susceptibles de trobar-se en situacions de crisi i de vulnerabilitat que, els porten a allunyar-se dels paràmetres en que es mesura la inclusió social i acaben maldormin al ras, en la més absoluta de les soledat.

No es pretén establir un perfil concret, però si constatar la relació entre els àmbits de vulnerabilitat i l'impacte més sever envers certes persones per les seves particularitats. Que dins del col·lectiu de les persones sense llar, es pugui afirmar que hi ha un subcol·lectiu on es situen persones que s'escapen del sistema, constata com hi ha una falta de cobertura i protecció pública. La majoria dels recursos actuals no

estan dissenyats per acollir-les, ja sigui pel model que esgrimeixen (normativa, temporalitat) o pel caire assistencialista que desprenen i que no permet un treball holístic, des d'on oferir un suport a les necessitats i demandes de la persona. No hi ha doncs, per part de les institucions una capacitat de resposta que vagi més enllà d'aquests espais de suport bàsics on la persona pot alimentar-se en els menjadors públics, es pot dutxar i canviar de roba. Perquè si pensem en centres on poder pernoctar, en adonem com la falta d'encaix generada pel mateix sistema comporta que no hi puguin accedir. Agreujant i dilatant en el temps la situació de vulnerabilitat i d'exclusió en que es troben.

Una situació que resumeix molt bé, com davant la falta de protecció, les persones més vulnerables i excloses de la societat han d'afrontar obstacles i riscos addicionals, que podem vincular a les "(...) condicions en què viuen" i, sobretot, perquè a causa de la seva extrema posició desfavorable tenen un major grau de probabilitats de ser desqualificades a l'hora de fer-se valer per accedir i/o garantir aquests drets."(Uribe. 2009:20).

5.3. Aporofòbia: La mirada.

S'ha reflexionat molt envers la necessitat d'establir aquest punt com a rellevant en el marc teòric, però es considera que no podem parlar de les persones sense llar sense fer-hi incís, per tot el que implica envers la concepció del fenomen que s'analitza. El terme aporofòbia és un neologisme encuyat per la filòsofa valenciana Adela Cortina l'any 1996.

Del griego *aporós*, que es la forma de nombrar a los pobres, y *fobeo* que refiere al rechazo y el acto de espantarse, la "aporofobia" puede resumirse en la disposición personal o institucional en contra de las personas pobres o desamparadas, que puede ir desde la invisibilización y el rechazo hasta el crimen de odio. (Cortina, 2017:17).

L'explicació d'aquest fenomen el podríem concretar fent una aproximació al procés d'enculturació i la confecció del referent cultural, com a quelcom que dóna sentit a la nostra vida; el que ens reconforta a l'hora de gestionar la realitat sense que es presenti com un desafiament constant envers les estructures, hàbits, valors i creences. Una *realitat delimitada* no ens ofereix el marc general ni la visió completa de l'entorn, sinó

que, majoritàriament està formada per prejudicis i estereotips, on el refent cultural propi serveix de base per l'etnocentrisme enfront les diferències.

No obstant, s'ha considerat més adient seguir amb les interpretacions que presenta l'autora, ja que permeten fer l'incís en com l'aporofòbia no és un rebuig envers la raça, l'ètnia o a l'estranger, sinó que hi ha un rebuig cap als pobres amb indiferència de si és una família, fins i tot un membre de la pròpia família, una persona del territori o una persona migrant. Per tant, ens interessa perquè posa de relleu com hi ha un rebuig que recau en persones concretes inscrites en un determinat grup per les seves característiques. No es rebutja a l'immigrant o a l'àrab si és ric, famós o té patrimoni, es rebutja al pobre perquè es considera que no pot aportar res valuós a la societat. Així, el que es posa de relleu amb aquest terme és com hi ha una diferenciació envers les persones per la seva posició social que, es torna en animadversió cap a les persones simplement per ser pobres.

Provablement llegint la paraula pobre la majoria d'imatges que han sorgit estan relacionades amb persones que pernocten al carrer, que viuen en infrahabitatge, en assentaments xabolistes, en habitacions rellogades, persones que demanen almoïna, etc. Però hi ha una qüestió clau per entendre aquest fenomen en la definició que fa l'autora envers a qui considerem pobre;

(...) los enfermos mentales, disminuidos psíquicos y físicos, los inmigrantes, los refugiados, y sobre todo los que en cada ámbito de la vida social no tienen los recursos suficientes para jugar al juego que se está jugando en ese ámbito. Pueden ser los votos en la política, el dinero en la economía, los privilegios, los reconocimientos mutuos que nos vamos haciendo los unos a los otros etc. (Cortina. Ted:2017).

Sota aquesta perspectiva el prisma s'amplia considerablement, i tot i que es pretén posar el focus envers les persones sense llar, s'ha considerat oportú no obviar com aquesta realitat colpeja a una diversitat àmplia de persones i col·lectius.

Segons l'autora l'explicació d'aquest fenomen l'hem de situar en el mecanisme cerebral dissociatiu que tots compartim i que comporta que cada ésser humà busqui evitar allò que li provoca incomoditat, maximitzar els beneficis dels actes, i cooperar amb la premissa de rebre alguna cosa a canvi. Una disposició que tot i que cadascú por treballar, explica perquè enfront una persona pobre trobem actituds que van de la total indiferència a la violència física o verbal.

Tanmateix i per no caure en errors, no podem pensar que l'aporofòbia sorgeix com a quelcom exclusiu de la condició biològica de la persona, sinó que "(...) s'indueix, es provoca, s'aprèn i es difon a partir de relats alarmistes i sensacionalistes que relacionen a les persones d'escassos recursos amb la delinqüència i amb una suposada amenaça a l'estabilitat del sistema socioeconòmic." (Navarro. 2002:17).

Una posició de defensa de la ideologia de l'estat, que respon a dos objectius; exonerar la responsabilitat davant la falta d'accions que, posin de relleu el fenomen i ofereixin respostes que comportin una transformació de la mirada envers els pobres, i com a manteniment d'aquest sentiment de rebuig i temor entre els estrats socials, per defensar accions de violència estructural en nom de la protecció del ciutadà dels perillous i criminals. Així s'entén millor com en una societat contractual, de drets i deures on l'intercanvi esdevé clau, aquelles persones que sembla no tenen res a oferir quedin excloses per la influència de l'aporofòbia que s'instal·la en el sistema com a componen social, des d'on "(...) despreciar i relegar a grups de persones porque no tienen los medios suficientes en cada uno de los campos. Un auténtico atentado contra la dignidad humana porque no hay ser humano que no tanga nada valioso que ofrecer, es ceguera nuestra." (Cortina. Ted:2017).

Abans de concloure aquest punt es vol posar de relleu com l'aporofòbia condiona la percepció i mirada que esgrimim a *l'altre*. Envers les persones sense llar, sabem hi ha una tendència que passa per la injusta culpabilització de la seva situació i per assumir com a veritat que viuen al marge a voluntat, sense qüestionar els problemes socials, estructurals i complexos processos vinculats a la historia de vida de la persona que l'han portar a aquesta situació.

En paraules de José Cabrera (2004). "la mirada que s'aboca sobre les persones sense llar pel ciutadà enclou un judici sever i una condemna moral construïda a l'entorn de la seva suposada incapacitat per a assumir responsabilitats, la seva mandra, la seva desídia o la seva falta d'energia per a viure com és degut."

5.4. Responsabilitat envers l'altre.

Per finalitzar aquest apartat, es s'exposa aquest últim punt amb la intencionalitat de mostrar qüestions rellevants envers el treball amb les persones sense llar. Tot i que s'ha destinat un apartat centrat en els models d'intervenció, s'ha considerat oportú posar aquí de relleu aspectes que considerem troncalss envers el treball socioeducatiu.

Durant tot el grau d'Educació Social, se'ns submergeix en els models d'acció socioeducativa, la seva praxis, el subjecte, l'agent, la cultura, l'ètica, la política, etc. Se'n mostra la relació amb altres disciplines com l'etnografia, la filosofia o la pedagogia i la importància que aquestes tenen en la nostra disciplina. En definitiva, es pot afirmar que se'n mostra un ventall ampli de possibilitats des d'on entendre en què consisteix i des d'on és possible l'acció social i educativa. Tanmateix, se'ns encoratja a no reproduir les desigualtats que produeix el sistema, a no ser mers operadors de control social a través d'esgrimir esclerxes a l'encàrrec institucional. A no modelar a *l'altre* a l'ombra de la nostra cultura i situar-nos des d'una posició horitzontal.

Precisament per aquest motiu, en aquest TFG s'ha decidit fer una aproximació a professionals que acompanyen *d'una manera diferent* a les persones sense llar. És a dir, hi ha una intencionalitat per mostrar com es pot establir un model de treball allunyat d'allò homogeni i assistencial, que moltes vegades impregna els recursos i per extensió la tasca dels professionals, ja que podem afirmar que hi ha en la posició professional i praxis que adoptem, una relació directa envers com acollirem la persona, però també en com *l'altre* ens acollirà a nosaltres, i per tant envers la relació educativa que s'estableixi.

Com ja hem apuntat, les persones que viuen al marge, les que queden, fins i tot fora dels serveis de baixa exigència, acostumen a ser persones amb una llarga trajectòria de carrer. Presenten una situació de cronificació severa, i són, també, les persones que podem situar en una posició de vulnerabilitat més elevada. El llarg període de carrer comporta que sorgeixin problemes de salut, però també té un impacte envers els trets característics de les persones; dificultats per adherir-se a les normes, percepció que no necessiten suport perquè sols es gestionen millor, afany per sentir-se lliures, etc.

Aquestes persones, que no tenen vincles familiars o d'amistat, presenten dificultats per cobrir les necessitats bàsiques, i a més, moltes han estat agredides o han patit violència verbal. Pateixen també el rebuig o temor per part de molts dels ciutadans, essent objecte de mirades que afecten negativament la subjectivitat personal. Fet que, no només comporta un impacte negatiu envers la seva autoimatge i autoestima, sinó que comporta també que la persona tendeixi a identificar-se com a part del grup de persones excloses i ho aculli, com a una realitat permanent on es dilueixen les opcions de promoció dels processos vitals pel que la seva imatge representa.

Aquest apunt ens interessa especialment per posar de relleu el que s'observa quan es conversa o llegeix a persones i professionals que es situen en recursos o projectes amb una exigència mínima, per poder acollir a aquestes persones. Sorgeix el que ja ens anunciava Josep Mª Esquirol amb els seus postulats; La força de la mirada com a praxi de proximitat, com a oportunitat pel reconeixement de *l'altre*, de les seves diferències i particularitats, en un exercici de concepció de l'ésser com a lliure, ja que la "lucha por el reconocimiento es la primera de las causas del cambio social" (2005:43).

El que s'observa llavors és, com hi ha una finalitat que passa per restablir la subjectivitat a través d'una relació de reconeixement, enlloc de l'absència que fins ara repercutia en la identitat de la persona, des d'on poder establir una nova relació de la persona amb si mateixa, i també amb els *altres*, per poder treballar des d'una relació que pugui incidir en "los distintos aspectos del reconocimiento, como por ejemplo el de las relaciones efectivas (amor y amistad), el de las relaciones legales (derechos) o el de las relaciones colectivas (respeto, solidaridad). (Esquirol. 2005:43).

S'afirma doncs, que les relacions neixen a través de la mirada de *l'altre*, tot i no poder obviar com aquesta se'ns presenta esbiaixada per mecanismes de classificació, prejudicis i estereotips. Una mirada, que respon a l'impacte de les coordenades socials i culturals imperants, que tenen molt a veure en com acollim *l'altre*, com actuem i com tractem la persona. Perquè cal recordar que la configuració de la pròpia identitat, ve donada per una construcció social dirigida per les relacions jeràrquiques i les instàncies de poder, que tenen per objectiu mantenir normes explícites i implícites que esgrimeixen el que és normal del que no, a benefici, i per tant, fent que les persones que no hi tenen encaix quedin estigmatitzades i excloses.

Es pren aquí el concepte filosòfic d'Alteritat encunyat per Emmanuel Lévinas, ja que mostra com la construcció de la pròpia identitat no es pot resoldre sense que cadascú prengui una decisió sobre la seva relació amb els altres, amb els que es viu, comparteix i interactua. És a dir, situa la importància d'adoptar una posició d'aproximació envers el punt de vista de *l'altre* per poder entendre la realitat i les situacions que acompanyen a la persona, a través d'interpel·lar-se a un mateix.

Reconèixer i acollir la persona des de l'alteritat permet desgranar les pròpies conviccions, valors, estil de vida, religió, dependència del grup social, rols de gènere, d'edat, de cultura, etc. en pro de fomentar una relació on les diferències que puguin sorgir, no siguin enteses com un impediment o rebuig cap a *l'altre*, que ens facin

centrar-nos només en allò que ens resulti forà, sinó que permetin acollir que les relacions s'estableixen de persona a persona, horitzontals, encara que sigui per contrast.

Fer-ho, no només permet adoptar una pràctica que passa per la responsabilitat i també per l'ètica, sinó que també obre les portes a deixar que la presència de l'altre ens interpel·li, rebutjant una metodologia que busqui controlar, modelar o jutjar, i apostant per deixar que entri en joc "lo imprevisible, que pueda suceder lo que sea". (Deligny, 2015:25).

Un exercici que tot i la seva complexitat, ens concerneix a tots, si volem crear espais per un nosaltres a través d'una mirada on, l'acollida se'ns mostri, "(...) cos a cos" que diria Jordi Planella, "(...) rostre a rostre" que diria Emmanuel Lévinas, a través d'un exercici de filantropia pura afegiria jo.

Quan pensem en les persones sense llar, cal considerar que tot i les facilitats que des d'aquest centres donen perquè la persona hi vulgui accedir, com per exemple mantenir una normativa reduïda a la mínima expressió o permetre l'accés a persones en condicions d'embriaguesa, que sabem no tindrien cabuda en un alberg o un CRAB (Centre Residencial d'Atenció Bàsica), no sempre es troba una resposta assertiva. El motiu d'aquesta dificultat, més enllà del ja exposat, passa per entendre que aquestes persones sobreviuen en un entorn tant hostil com és el carrer des de fa molts anys, i per tant, tenen una apropiació de l'espai públic, que tot i no ser una llar, se'ns mostra com a substitut si pensem en els processos d'apropriació que s'hi emmarquen. Processos que sabem "responden a que el espacio público es concebido por las personas sin hogar como un recurso básico para la subsistencia y socialización cotidiana. Más aún, la apropiación (...) se liga con el esfuerzo por reproducir dos ámbitos fundamentales en la existencia de todo ser humano: el trabajo y el hogar." (Bachiller. 2014:378).

Ja per concloure, es considera important recordar com, envers les possibilitats d'acció social i educativa cap a les persones que viuen al ras, hem d'entendre que en primer lloc toparem amb una desconfiança i rebuig cap a nosaltres, moltes vegades no per qui som, sinó pel que representem. Per tant, haurem d'acollir grans dosis de paciència i perseverança, i entendre que cada persona és única i necessita un temps i espai, que no té perquè respondre al que nosaltres voldríem.

Mostrar que el volem acollir des del respecte, el reconeixement i la comprensió com a persona que està inscrita a la seva història de vida, i no com a part d'un col·lectiu

per a qui tenim receptes pre-fabricades que resoldran tots els seus problemes, és cabdal. Perquè no oblidem que, el que estem demanant quan oferim entrar a un recurs és que abandonin, encara que sigui de manera temporal, el seu espai i grup de referència que ofereix cert sentit de pertinença a la persona. D'aquí que resulti oportú recordar en tot moment que “La elección del sujeto tiene algo de violento y de libre adhesión. El sujeto dispone de la posibilidad de decir no y sin la cual, no podríamos hablar de libertad en el momento de adherirse.” (Meirieu. 1998:84)

6. Anàlisi del material recollit.

6.1. Perfils i xifres.

Abans de centrar la mirada envers les persones que formen part d'un grup reduït, dins del col·lectiu de persones sense llar, es considera necessari perfilar el context, l'evolució i canvis que emmarquen el fenomen del sensellarisme, així com el propi col·lectiu.

En primer lloc, es pretén dibuixar el perfil de persones que trobem en situació de sense llar. A través del recull de dades que s'aniran mostrant, podem exposar que la majoria de persones que dormen al ras són homes, que s'observa un augment de les persones migrants enfront les persones autòctones², així com l'augment de les persones joves. Destacar, que tot i l'augment de mitjana d'edat de les dones, que les proximitat a la mitjana d'edat dels homes, el nombre de dones al carrer és significativament inferior, tot i que s'observa un major deteriorament general del seu estat de salut.

Per quantificar-ho ens remetem a les dades obtingudes sobre el perfil de les persones sense llar a través de l'últim recompte d'Arrels Fundació³, dut a terme el 14 de Maig de 2020 a la ciutat de Barcelona; Un 85% són homes, un 11% dones i un 4% són transgènere. La mitjana d'edat d'homes baixa de 45 a 40 anys, mentre que la de les dones puja de 39 a 44 anys. Hi ha un augment de persones molt joves (de 16 a 25 anys), que actualment són el 13%.

² Les persones immigrants són majoria entre la població en situació de sense llar de Barcelona. Els països diferents d'Espanya i el propi municipi de Barcelona són els llocs d'on procedeix gran part de la població, amb un total de 309 (50,7%) i 138 (22,7%) persones, respectivament, seguit d'un total de 129 (21,2%) que provenen de municipis d'Espanya –fora de Catalunya– i un total de 33 persones (5,4%) provinents de municipis de Catalunya diferents de Barcelona. (Subirats, 2004.)

³ Arrels Fundació és una entitat que, des de 1987, atén a les persones sense llar que viuen als carrers de Barcelona.

Es vol fer l'incís en com les dones en situació de carrer pateixen una doble vulnerabilitat; en primer lloc, i en un sistema que no ha perdut l'empremta del patriarcat, formar part del col·lectiu femení comporta que, se'n condicioni la posició que pot ocupar en la societat on les diferències assignades a homes i dones comporten una discriminació de gènere.

En segon terme, ser dona en situació de carrer comporta exposar-se a una situació d'exclusió i vulnerabilitat més elevada que en el cas del homes, i per tant, implica majors riscos; L'índex de patologies i addiccions és més elevat, l'índex de suïcidis és sis vegades superior que en el cas dels homes, i pateixen més episodis de violència i abusos.⁴ Una situació que respon a perquè s'observa l'aproximació a la figura masculina, com recurs de subsistència i protecció, tot i que comporti acollir una submissió i "(...) dependència respecte a l'home amb qui es comparteix el carrer. (Cabrera, 2000:18).

Tanmateix, cal posar de relleu com el nombre de recursos per a dones que pernocten al carrer és inferior, i per tant, s'evidencia tal i com ens mostra l'informant 2, com territoris amb pocs recursos per a les persones sense llar, se'ls hi ofereix protecció, i inclús se les prioritza enfront els homes.

"Entenc que una dona es presenta a les deu de la nit a La Sopa i l'entraran sí o sí, saps? Perquè per la seva mateixa condició de dona és més perillosa al carrer, deixa'm dir-ho així. En canvi, si ve un home doncs bueno, ja se li atribueix una fortalesa i unes habilitats, i unes eines de supervivència al carrer que a la dona no." (Informant 2: min 38.)

A continuació es presenten les xifres recollides. Abans de presentar-les es considera imprescindible reflexionar envers com, tot i les dades obtingudes, el propi col·lectiu dificulta una obtenció que no sigui més que una aproximació. No podem obviar que les persones que pernocten al ras estan en moviment; es traslladen segons l'estació de l'any, busquen serveis d'acolliment amb més intensitat a l'hivern que a l'estiu, molts no disposen de patró, (imprescindible per accedir al sistema de protecció social) es traslladen a altres parts del territori o de la ciutat, es mouen si hi ha una situació de risc, poden alternar l'estada en recursos residencials amb el carrer, poden pernocten

⁴ Informació extreta de l'estudi "Situación, necesidades y procesos de cambio de las mujeres en situación de sinhogar" (2017).

en un cotxe, etc. Per tant, assumim que el propi col·lectiu presenta una pròpia idiosincràsia que dificulta l'obtenció d'unes dades que es puguin considerar com a exactes.

Fet aquest apunt, es presenten les dades oficials de diagnosi de l'Estratègia Catalana per a l'abordatge del sensellarisme a Catalunya de la Generalitat de l'any 2017. Dades recollides a través de 719 municipis de Catalunya (el 76% del total de municipis) amb els següents resultats; Es xifra en 53.118 el nombre de persones que pateixen una situació de sensellarisme o habitatge inadequat a Catalunya, de les quals 5.571 persones viuen al ras o pernocten en albergs, però que han de passar la resta del dia al carrer.

Si ho desgranem per territoris, vinculats als recursos analitzats per dur a terme aquest treball, Barcelona xifra en més de 4.200 les persones sense llar, entre les que viuen al carrer, en assentaments, albergs o recursos d'allotjament públics i privats, entre d'altres. D'aquestes, 2.171 persones estan allotjades en recursos públics i privats, fet que comporta un increment de més del 80% respecte fa 11 anys. També hi ha 836 persones que viuen en assentaments (solars, fàbriques i locals en desús), un 93% més que el 2015.

La Xarxa d'Atenció a les Persones Sense Llar (XAPSELL), també ens ofereix informació valuosa sobre l'evolució del nombre de persones que dormen al carrer detectades pel Servei d'Inserció Social a Barcelona l'any 2017, situant-se en 1.026, un increment del 56% envers el seu primer recompte l'any 2008. En paral·lel el nombre de persones ateses en recursos residencials ha augmentat encara més: de 1.190 a 2.006, un increment del 69% en un territori amb una població de 1.620.809 habitants.

Envers el territori de Girona, les dades del 2016, any de l'últim recompte, mostren que la xifra de persones sense llar es situaven en 60 persones⁵ amb una població registrada a l'institut d'estadística catalana de 99.013 habitants durant el mateix any. Envers aquest territori cal fer l'apunt, que tot i que els recomptes es realitzen cada dos anys, el que estava previst l'any 2019, i que s'havia posposat a principis del 2020, no es va poder realitzar per l'esclat de la pandèmia de la Covid-19.

Tanmateix, i per poder presentar unes xifres més properes a l'actualitat, s'ha pres com a referència l'informe d'Arrels Fundació amb el recompte realitzat el 14 de Maig del

⁵ Dades obtingudes de l'informe d'Arrels Fundació (2020).

2020 a Barcelona on es van localitzar a la ciutat 1.239 persones al ras. Envers el territori de Girona, tot i no disposar de dades oficials, més enllà de la població al territori l'any 2019 de 101.852 habitats⁶, es pren com a referència el recompte no oficial, que ofereix la professional del Centre d'Acolliment i Serveis Social, La Sopa, que ho xifren en unes cent persones. Un increment considerable si ho comparem amb les xifres del 2016, que ho situava en 60 persones.

“Voltem sempre entre les cent persones. De les dades que ens regim, són d'aquest últim període al pavelló de Palau⁷, on passen pel recurs cent dotze persones. Nosaltres també ens regim en que aquets últims tres anys a la Uned, per el pla de fred, teníem cabuda per unes seixanta persones. Ens regim de les dades més últimes que tenim, per poder al·legar que en trobem en una xifra d'un cent persones aproximadament.” (Informant 2: min.128)

6.1.1. Factors de vulnerabilitat: Casuística que acompanya a la persona.

Tot i que en el marc teòric s'ha dedicat un apartat envers els factors de vulnerabilitat, en aquest apartat es pretén un desenvolupament que ens aproximi a la casuística que acompanya a la persona que es troba en situació de vulnerabilitat i exclusió.

Per fer-ho, ens apropiem dels factors de vulnerabilitat i d'exclusió social que emprava Joan Subirats, (2004) per construir un apartat des d'on mostrar i aprofundir en quin són aquells factors de vulnerabilitat i exclusió que trobem envers les persones sense llar.

“Jo penso que no hi ha un sol perfil, no hi ha una sola trajectòria, sinó que hi han moltes circumstàncies. Si que és veritat que vas veient que...que si, que hi han alguns punts en comú. Això si que és cert.” (Informant 1: min.30)

“Les persones amb les que treballo per sort o per desgràcia tenen unes vivències que normalment se'ls hi acumulen, tenen una motxilla plena

⁶ Dades obtingudes de l'institut d'estadística catalana.

⁷ El pavelló de Palau, va ser un espai habilitat per part de l'ajuntament de Girona, per acollir les persones sense llar durant el confinament.

d'enredos i tot es fa una muntanya, i a vegades parar per desenredar tot això i intentar sanar, deixar anar, bueno, històries, traumes, vivències o així costa molt, és molt complex i a vegades és lo que diem no? S'ajunta el no tenir habitatge, tenir una conducta més addictiva, tenir alguna problemàtica de salut mental o una desvinculació familiar on... saps, tot això es pot ajuntar en un mateix cas i pot ser molt difícil.”
(Informant 2: min:25:32)

Es considera oportú fer l'incís en que, tot i que es citin de manera separada, aquests factors se'ns mostren de manera simultània, fet que observem quan s'aprofundeix en les històries de vida de les persones. Per tant, no podem establir que hi hagi un únic factor determinant, ni tampoc quin és el més important, ni quin presenta un major impacte per a la persona, sinó que hem d'entendre que hi ha un efecte dominó pel qual la persona acaba en una situació de sense llar.

Tanmateix fem pròpies aquí les paraules d'Arrels Fundació, per copsar com els factors de vulnerabilitat també tenen relació amb el temps de carrer que presenta la persona. Una relació que es tractarà en profunditat més endavant, però que es considera important incidir-hi, per copsar el marc ampli i complex, que acompanya la casuística de la persona.

“La situació de vulnerabilitat també incrementa en funció del temps, arribant a establir que envers les persones que fa menys de sis mesos que viuen al carrer, una de cada deu es troba en situació d'alta vulnerabilitat, mentre que un cop s'ha traspassat aquest llindar es passa a una de cada quatre.”⁸

Factors:

- L'habitatge i parc immobiliari:

El mercat de l'habitatge es mou amb uns preus que han augmentat considerablement els últims anys a causa de l'especulació del sector immobiliari. Això comporta que només les rendes més altes gaudeixin d'un habitatge propi i que el puguin mantenir. El resultat és que les persones amb menys recursos econòmics no poden establir-se

⁸ Informe Arrels Fundació (2020).

al centres de les ciutats, i que molts nuclis familiars hagin vist incrementat el preu del lloguer essent obligats a desplaçar-se a l'extraradi. Tanmateix, i davant la falta d'oferta del parc públic per oferir un habitatge digne, així com de recursos per pal·liar una situació que potser s'esdevenia com a crisi econòmica puntual, hi ha a persones que s'han vist obligades a buscar alternatives en infrahabitatge, lloguers d'habitacions o inclús en el lloguer d'un sofà. Una situació que arrel de la Covid-19 s'ha fet més visible.

“Les persones que estaven en habitacions, habitacions rellogades o no estan ni en habitacions, hi ha dones que estan pagant per estar en un sofà, en un menjador i per hores, això existeix i això esta passant...No comptabilitzen clar, i aquestes persones existeixen, i ara amb la pandèmia, ha fet que algunes d'aquestes persones hagin hagut de sortir d'aquest sofà, hagin hagut de sortir d'aquesta habitació perquè clar, compartir espai... per molt que li cobris 400€ pel sofà, potser prefereixes estar tu ample i deixar que aquest diners se te'n vagin” (Informant 1: min.112)

Una situació que a més comporta un risc important per a la persona i el seu benestar com ens explica la mateixa informant, recordant el nou equipament per a dones obert a Barcelona durant la pandèmia.

“Doncs molt bé que la persona hagi sortit d'aquella situació tan lamentable d'estar en un sofà, perquè jo d'aquest casos en conec i això si que t'esgarrifa eh. Perquè al carrer estàs totalment al carrer però estar al sofà d'algú altre que no està bé del cap o que és lo que sigui... també vamos. La situació és brutal eh.” (Informant 1:min.113).

- Ocupació i ingressos:

La situació d'habitatge, no només respon exclusivament a la situació del parc immobiliari, sinó que remet també a la precarietat del mercat laboral que, sostingut en el temps, ha deixat un impacte important en part de la població amb feines relacionades amb treballs manuals no qualificats o semi qualificats, com ara la construcció, el tèxtil i el sector serveis, entre altres. Un impacte en l'ocupació que majoritàriament ha recaigut en les persones joves i de més edat, que no han trobat pràcticament alternatives per recuperar un ingrés econòmic, més enllà de feines puntuals, precàries

o d'economia submergida, que no els han permès mantenir una autonomia econòmica en un mercat laboral cada vegada més exigent. Un mercat global i competitiu, basat en relacions econòmiques i mercantils a nivell internacional on les tecnologies i les noves ocupacions deixen al marge i segreguen aquelles persones amb un nivell d'estudis baixos, que no tenen opcions d'accés laboral en feines ben remunerades, ni tampoc opcions formatives en estudis superiors.

Una situació a la que no han pogut oferir resposta les administracions amb els plans d'ocupació i projectes integrals de treball del govern, per reduir la taxa d'atur ni fomentar noves incorporacions laborals. Així, la persona si tenia dret a prestació d'atur o subsidi, ha vist com la quantia rebuda era considerablement inferior al sou que rebia i amb data de caducitat, trobant-se amb dificultats per inserir-se al mercat laboral. Per tant, es pot afirmar que aquest fet ha comportat que la persona quedés en un posició de precarietat econòmica que ha condicionat la seves opcions de subsistència i d'adquisició de recursos per mantenir-se.

Tanmateix, en aquest apartat, cal fer incís envers aquelles persones que no poden treballar per incapacitat o invalides, així com les persones jubilades que han de subsistir amb una renda baixa. És a dir, persones que presenten “una mitjana d'ingressos per mes, 444,66 euros –concretant més la dada, el 80,76% de les persones incapacitades o invàlides ingressava entre 301 i 600 euros mensuals.” (Subirats. 2014:51)

Per últim, no podem obviar que hi ha persones que es veuen abocades a subsistir amb una renda mínima temporal, ja sigui per la precarietat econòmica en la que es troben, perquè han cotitzat pocs anys amb feines intermitent i contractes temporals o per altres circumstancies, com per exemple, persones que han destinat part de la seva vida a la cura de la llar i la família amb impossibilitat de compaginar-ho amb una activitat laboral.

- Persones immigrants i d'ètnies minoritàries:

Tot i que no totes les persones migrants, són acollides de la mateixa manera, ja sabem que depèn del seu estatus i del país d'origen, si hi ha una evidència clara de com les persones que migren per motius econòmics acaben moltes vegades en situacions d'exclusió. Han de fer front a les barreres institucionals ja exposades amb anterioritat, tal com dificultats per obtenir la ciutadania, permís de treball, dificultats d'accés a

l'habitatge, el mercat laboral, i també a la discriminació que reben per part de la societat.

“Les grans dificultats me les trobo amb aquelles barreres i aquells topalls de l'administració, que per molt que la persona vulgui i estigui ben acompanyada i sigui el seu moment no serà. Perquè et trobes amb una llei d'immigració fatal i restrictiva que et diu que fins que no tingui per exemple un contracte o tants diners al banc o tingui tres anys d'arrelament aquesta persona no pot fer procés.” (Informant 2: min.26)

Aquesta situació que recau sobretot envers les persones migrades, no és exclusiva de la persona que arriba al territori si ens situem en termes de diferència cultural, ja que podem trobem la mateixa exclusió envers fills nascuts al territori de pares migrants, o ètnies estigmatitzades, tot i ser autòctones, com l'ètnia gitana.

Tanmateix, les persones que han iniciat un procés migratori en solitari, majoritàriament no tenen cap xarxa de suport al territori. Tot i disposar de forts vincles familiars al seu país d'origen, trobem un augment considerable de persones migrades que pernocten al carrer. Aquest fet, no es sustenta només en les dificultats d'inserció en l'àmbit laboral o d'habitatge, a les dificultats idiomàtiques, diferències culturals o traves institucionals, sinó que respon també a les dificultats per establir una xarxa social sòlida com a punt d'ancoratge i no disposar del suport familiar al territori.

Una situació que comporta que la persona es situï al marge d'una de les xarxes de protecció més importants, on enfront la fallida d'algun dels altres indicadors de vulnerabilitat, les persones queden més exposades a la soledat, a la fragilitat, i sense el suport necessari per rebatre la situació.

Un cop exposats els primers factors, i abans d'exposar els tres següents, que presenten una major rellevància en relació a l'interès del treball, es considera important incidir en com les possibilitats laborals, formatives, el nivell d'ingressos, així com les condicions de l'habitatge, comporten que les persones que tenen menys possibilitats d'accés i recursos, es trobin immersos en una bateria de circumstàncies, que es poden relacionar amb l'acollida d'un *estil de vida* amb majors riscos per a la salut, si ho comparem amb aquelles persones que presenten una posició social més elevada, i per tant, majors possibilitats per tenir cura de la seva salut i benestar.

- Vincles familiar i xarxa social:

Les relacions familiar i socials són cabdals pel benestar de qualsevol persona. Tenir amistats, parella, família, així com les relacions que s'estableixen entre les persones per crear xarxa, comporten que la persona pugui establir vincles, que basculen des de les relacions quotidianes, a aquelles més properes que ofereixen protecció, confiança i seguretat, des d'on la persona es projecte al món i calibrar si té un entorn relacional segur, si disposa d'una xarxa de suport.

Així mateix, part d'aquestes relacions es nodreixen a la llar, espai idoni per les relacions social efectives, i com a espai d'identificació des d'un lloc d'acollida propi i dels nostres. No obstant, cal ser conscients de com el grau d'equilibri o conflicte que s'hi estableixi és un factor determinant, ja que condicionen la pròpia percepció subjectiva, i també, les pròpies possibilitat d'ancorar-se en la societat. Per tant, i sense intenció de generalitzar, fem incís en com enfront situacions de pèrdua d'habitatge, trobem darrera una situació de relacions fallides, de ruptura de les relacions familiars, així com un model de criança deficitari, on la persona deixa de nodrir, i perpetua un situació de fragilitat i ruptura de les relacions.

“Quan et van explicant les històries vitals...bueno... vas veient tota una sèrie de poques cures des de que han nascut molts casos i vas veient unes deficiències emocionals importants no? Les dificultats per crear vincles o la destrossa que han tingut de vincles no? (Informant 1: min.30)

El que s'observa és com les persones amb llarga trajectòria de carrer, en alguns casos parlem de persones que fa més de vint anys que pernocten al ras, han perdut tot rastre de vincles familiars i xarxa social. El deteriorament gradual de les relacions ha propiciat que cada vegada es relacionin i interactuïn menys amb les persones i entorn, que s'hagin anat tancant en la solitud, fins al punt de comprometre les capacitats relacionals, per una situació de desafiliació que s'ha prolongat en el temps.

“Les persones que estic atenent jo porten tanta trajectòria de carrer que els vincles s'han esborrat. És a dir, potser si que tenen família però fa molt temps que no tenen cap relació.” (Informant 1: min. 101)

- Salut:

Moltes de les persones en situació de carrer presenten problemes de salut, que es veuen agreujades com més temps passi la persona en aquesta situació. Envers el problemes de salut que acompanyen la persona, són habituals aquells vinculats al deteriorament físic i les malalties carencials. Una situació que respon a les dificultats d'atenció i cura envers el propi cos, quan no es disposa d'una llar i recursos per garantir el benestar personal. Tanmateix, també trobem persones amb diversitat funcional, persones amb malalties autoimmunes com la diabetis, degeneratives com el parkinson, malalties oncològiques o de tipus immunològic com VIH, que requereixen d'un tractament i seguiment mèdic, que es torna complex per les persones que pernocten al ras, especialment si no disposen de targeta sanitària, ja que implica que l'atenció mèdica es realitzi a través del serveis d'urgències.

La salut mental també es veu compromesa quan es manté una situació de carrer, ja que s'observa un deteriorament cognitiu progressiu, que respon a la pèrdua d'hàbits de vida saludable, com mantenir-se actiu físicament i intel·lectualment, així com fomentar una vida social activa.

Les malalties mentals també són significatives envers les persones que pernocten al ras. Dins del ventall, trobem situacions que passen per trastorns mentals com el depressiu o el trastorn bipolar, fins a trastorns psicòtics, com els delirants, l'esquizofrènia o trastorns de la personalitat. Aquí se'ns fa difícil establir si la situació de carrer ve donada per problemes de salut mental, o si és la situació de carrer la que ha comportat la malaltia. No obstant, si podem exposar que crisis personal o factors d'estrès, poden comportar que la persona desenvolupi o que agreugi algun trastorn.

“Un altre aspecte que jo m’he anat trobant i cada vegada ho tinc més clar és el tema de la salut mental. És a dir, hi ha persones a vegades que no té a veure amb lo que han tingut de cura, no té a veure amb...sinó que hi han problemes de salut mental que la família ha anat sostenint com ha pogut, han anat fent i fins i tot han tingut una vida força normalitzada, però quan la persona que ha sostingut tot allò fa falta, que normalment són els pares, normalment la mare... els germans intenten durant un temps, les amistats intenten durant un temps, però arribat un punt, no ho poden sostenir i aquesta persona queda desamparada i

queda al carrer. Això també passa. Hi han molts temes de salut mental al carrer, molts.” (Informant 1: min. 31)

Les addicions com la ludopatia, la cleptomania, o el consum de drogues toves (cànem) i dures (alcohol, cocaïna), són malalties físiques i psicoemocionals que incideixen en que la persona acabi en una situació de carrer. Quan hi ha en la conducta un abús continuat, la persona inicia un procés de deteriorament que el porta a l'addicció. És a dir, hi ha un consum de la substància o de la conducta de manera compulsiva, que no només es vincula a conductes de risc, sinó també al deteriorament laboral, social i familiar on l'addicció incideix negativament en el benestar físic i psíquic de la persona que es perpetua.

Sabem que entre les persones que pernocten al carrer, hi ha hàbits de consum i addiccions. No obstant, es torna complex exposar si respon a una conseqüència adaptativa de trobar-se malvivint al ras, inhibir-se, no passar fred, oblidar la soledat o si és l'addicció prèvia la que l'ha portat finalment al carrer. Per aquest motiu, es considera rellevant destacar que entre les persones amb hàbits de consum més elevats, trobem aquelles que porten menys temps al carrer i les que en porten més.⁹ Per tant, sembla que es podria assumir, que el consum és un recurs que adopten les persones, un cop han transcorregut els primers mesos i es veuen *sense sortida*, així com aquelles persones que ja han acollit com a definitiva la seva situació de carrer.

“Un punt en comú que sol haver molt freqüentment és el del alcohol, per exemple no?. Però tampoc saps mai si ha començat abans l'alcohol o ha començat després d'estar en una situació de sense llar. Molts cops comença abans i és una cosa bastant clara, però a vegades no, a vegades comença després.” (Informant 1: min.30:10)

Paral·lelament, es fa l'apunt en com trobem moltes persones en situació de patologia dual. És a dir, persones que pateixen una patologia mental i un consum de tòxics, on la droga que es consumeixi es vincularà a la patologia, ja que es buscarà en aquesta un recurs compensatori del dèficit que es presenti.

⁹ Entre els bevedors de risc destaquen els homes que portaven més de cinc anys al carrer (34,4%), seguits d'aquells que hi portaven entre sis mesos i un any (31,7%) (Subirats, 2004.)

Ja per últim, i un cop exposats els diversos factors de salut, es considera important destacar que el fet de que la Xarxa de Salut Mental i els Serveis especialitzats de la Xarxa VIH, presentin una falta de capacitat d'absorció, comporta que una part important de les persones que pernoctes al ras, i que haurien de ser ateses per aquests recursos, es classifiquin com a persones que presenten una problemàtica social i no de salut.

Una situació que comporta sigui més complicat oferir un acompanyament a la persona des de l'àmbit social, i vincular-lo a la Xarxa de Salut, que es considera és qui hauria de protegir a la persona perquè no acabes en una situació de sense llar, així com garantir recursos perquè la persona que es troba en situació de carrer, en pugui sortir donada la seva problemàtica de salut, enlloc de mantenir-se al carrer on sabem que amb el pas del temps es cronificarà la seva situació amb tot el que implica.

6.1.2. Temporalitat i cronificació:

Com s'ha anat exposant, el temps que porta la persona al carrer és un factor determinant en molts aspectes. Sabem que persones que presenten una llarga estada al carrer, acaben acollint com a definitiva la situació de sense llar, comportant que quedin atrapades en una situació de difícil sortida. La cronificació avançada i consolidada té un impacte important envers el deteriorament de la persona, així com les possibilitats d'acollir accions de suport. Tanmateix, viure al carrer, no només comporta un risc per la falta de protecció en la queda situada la persona, no oblidem està exposada a accions de violència i agressions, sinó que també implica un deteriorament de la salut, que repercuteix en l'esperança de vida.

Tal com exposa Ferran Busquets, director d'Arrels Fundació, (2020);

Viure al carrer o haver passat el trauma de viure-hi redueix dràsticament l'esperança de vida", assevera. De mitjana, les persones sense llar o que han viscut aquesta experiència moren als 56 anys; això significa 26 anys menys que l'esperança de vida mitjana a Barcelona, que se situa a 82 anys.

Per entendre millor els nivells de cronificació es pren aquí l'informe del Servei d'Inserció Social Medi Obert (SISMO)¹⁰, ja que ofereix una bona definició del que implica per a la persona situar-se en cada fase i temporalitat:

- Fase inicial: la persona es troba al carrer de forma puntual i la seva situació no es encara seva, però amb risc d'agreujar-se. Pel que fa a la temporalitat, la persona podria estar com a màxim un any al carrer dins d'aquesta fase.
- Fase avançada/transitòria: l'estada al carrer passa a ser habitual. Es van perdent hàbits personals, laborals i vincles relacionals. Màxim tres anys al carrer.
- Fase consolidada/crònica: la persona viu de forma permanent al carrer, amb estades puntuals en centres residencials. (Síndica de Greuges Barcelona. (2017, p.16)

Per tant, podem afirmar que la cronificació s'inicia quan la persona adquireix hàbits i rutines d'adaptació al carrer, i es perden aquells vinculats a allò quotidià, ja que en la fase inicial, s'observa com la persona encara manté hàbits i recursos d'autonomia normalitzats, que permetrien un procés d'inserció relativament assumible, per restaurar vincles i tornar a forjar espais de protecció i subsistència, amb el suport i acompanyament adequat per part de la xarxa de protecció de les persones sense llar. No obstant, aquesta situació es torna complexa, si analitzem la xarxa de recursos actual i les seves mancances, ja que si se'ns mostra deficitària per a persones en fase inicial de cronificació, encara ho és més envers aquelles persones que es situen en fase avançada o crònica de carrer. Hi ha pocs espais pensats per acollir a les persones amb llarga trajectòria de carrer, però encara menys que emprin estratègies per acompanyar i acollir les persones que refusen o no tenen cabuda en els recursos ordinaris.

¿Qué pasa con estas personas? Utilizamos muchas veces la metáfora de un tren. Si la vida es un tren en el que vamos subidos, hay algunas personas que fueron expulsadas del tren, que bajaron del tren por lo

¹⁰ Servei d'atenció i suport a les persones sense llar, de l'Institut Municipal de Serveis Socials de Barcelona que ofereix atenció en medi obert, primera acollida i tractament a través d'equips de detecció i d'atenció al carrer.

que fuera y no han vuelto a subir, y hay personas que nunca llegaron a subirse al tren, siempre han quedado fuera. (Informant 3: min.27)

Així doncs, trobar-se i perpetuar la situació de carrer, no només comporta que es vagin dinamitant les possibilitats de subjecció de la persona, que es submergeix en la soledat, en la indiferència, en el propi abandonament, acollint un desinterès pel que l'envolta, deixant passar el temps. Sinó que, emmarca el risc de que la persona quedi subjectivada a aquesta posició d'invisible, de residu humà de la societat, al marge de vida, des d'on es torna complex poder pujar al tren, si ningú li ofereix una mà.

6.2.Circuit d'atenció.

6.2.1: Recursos per a persones sense llar.

En aquest apart s'ofereix un recull dels recursos d'allotjament existents per a les persones sense llar. Es presenta un definició dels mateixos i una graella¹¹ de la ciutat de Barcelona perquè sigui més senzill copsar les particularitat i facilitar el seu anàlisi. Envers la ciutat de Girona, i donada l'existència d'un únic recurs destinat per a les persones sense llar, es realitzarà una descripció dels projectes que el mateix engloba. Es considera necessari iniciar aquest apartat, recuperant el model de classificació que va desenvolupar FEANTSA (European Federation of National Organizations working with the homeless), ja que s'empra en molt recursos i serveis, així com per part de les institucions públiques, com ara els ajuntaments, per acotar les diferents casuístiques que es poden incloure envers les persones en situació d'exclusió residencial, coneguda per les sigles ETHOS (European Typology of Homelessness and Housing Exclusion).

No obstant, s'exposa la divergència d'opinió envers el primer punt, ja que tal com s'ha argumentat, la tipologia persona sense sostre no se'ns mostra com la més adequada. Es defensa doncs, l'ús del terme persones sense llar, ja que més enllà de la pèrdua d'un espai físic, respon a allò simbòlic i subjectiu, que implica per la persona no disposar d'una llar.

1. Sense sostre: no es disposa d'un espai físic per viure.

¹¹ Veure Annex (nº1) Recursos ciutat de Barcelona recuperat de la Guia de Sant Egidio.

2. Sense habitatge: pot disposar d'un espai físic, encara que aquest no reuneix les condicions necessàries de privacitat per considerar-lo com a espai propi.
3. Habitatge insegur: quan es disposa d'un espai físic on pot desenvolupar la vida privada però no es gaudeix de permís legal per utilitzar l'allotjament.
4. Habitatge inadequat: quan la persona viu en un espai que no reuneix les condicions adequades per a l'habitabilitat.”

Envers la ciutat de Barcelona i abans d'exposar els recursos d'allotjament, cal destacar el recurs del SIS (Servei d'Inserció Social)¹² gestionat per l'ajuntament de Barcelona que treballa amb dos nivells d'atenció; “Medi Obert, que intervé amb persones i col·lectius en situació de sensellarisme que fan ús de l'espai públic i que no tenen cap vinculació amb els serveis socials territorials (detecció). També atén les persones vulnerables que pernocten a l'aeroport. I SIS Atenció i tractament, que intervé amb persones i famílies en situació de sensellarisme que no tenen vinculació amb els serveis socials territorials.” (Síndica de Greuges Barcelona, 2017:11)

Tanmateix, cal exposar que envers els recursos existents, trobem com n'hi ha de titularitat pública, com ara l'ajuntament, la generalitat o l'estat, així com entitats privades. Fet que no comporta que no hi hagin convenis entre les mateixes institucions i entitats esmentades.

Recursos d'allotjament (definicions):

- CPA: Centres de Primera Acollida. (Albergs) Nocturn, accés directe, contacte i inici de treball voluntari. Estada màxima de tres mesos. Cobertura necessitats bàsiques i qualsevol grau de desarrelament.
- CRAB: Centre residencial d'Atencions Bàsiques. Baixa exigència. Nocturn, dirigida a persones amb desarrelament consolidat i sever, amb poca capacitat per adherir-se a plans de treball i amb dificultat per mantenir-se en altres recursos i equipaments de la xarxa d'atenció a persones sense llar amb estada màxima d'un any en equipaments públics. L'accés és derivat per un professional de serveis socials. Cobertura necessitats bàsiques i inici de procés d'inserció voluntari.

¹² L'equip del Servei d'Inserció Social (SIS), té la potestat per empadronar a la ciutat de Barcelona a les persones en situació de carrer que no disposin d'un domicili fix perquè puguin accedir als serveis socials de la ciutat.

- CRI: Centres residencial d'inserció. Exigència mitja-alta. Espai residencial amb compromís de seguiment d'un pla d'inserció individual. Estada temporal. Trobem CRI només per a dones i altres mixtes. L'accés és derivat per un professional de serveis socials i s'adreça a persones amb un grau de desarrelament inicial i avançat, sempre que hi hagi compromís de procés per part de la persona.
- CAT: (Centre d'allotjament temporal que podem incloure dins la categoria de CRI) Acull homes, dones o parelles sense menors (per famílies hi ha el CATF) que es trobin en seguiment per serveis socials en allotjaments individuals amb serveis col·lectius i habitatges modulars. Llarga estada, compromís de treball cap a la màxima autonomia i inserció social. Exigència alta. L'accés és derivat per un professional de serveis socials.
- Centres de convalescència. S'acompanya a persones que necessiten recuperar-se degut a un problema físic, accident, operació, malaltia, etc. i que no es podria garantir en una situació de carrer amb independència del seu grau de cronificació. En els centres també hi ha un acompanyament a la mort per les persones que es troben en una situació de malaltia terminal. L'accés passa per una derivació hospitalària, serveis socials o altres recursos del territori.
- CANE (Centre d'atenció Nocturn d'emergències) Recursos temporal de baixa exigència durant l'hivern en dies que la temperatura es preveu sigui inferior a 5° o 0°, per oferir allotjament nocturn a qualsevol persona que es trobi en situació de carrer. Accés directe en dos recursos separats per homes i dones.
- Pensions: L'accés ve derivat per un professional de serveis socials, per oferir un allotjament temporal en casos puntuals a persones o famílies en situació d'exclusió d'habitatge amb qui ja s'estigui treballat des de serveis socials.
- Pisos d'inserció: Acollida temporal en allotjaments socials. La persona es troba en un pla de treball basat en el model d'escala tradicional que es caracteritza per ser gradual i en clau de procés, també en la provisió de recursos. Així l'últim esglaió passa per fomentar la plena autonomia abans de que la persona pugui establir-se per si mateixa. L'accés és derivat per un professional de serveis socials o responsable de l'entitat propietària del pis.

Dins dels pisos d'inserció trobem el projecte Housing first, on la persona no ha d'haver superat un pla de treball individual, basat en el model d'escala tradicional, per accedir a un habitatge, sinó que aquest se li ofereix com a punt d'ancoratge per poder iniciar

un procés de millora i inserció. L'accés és derivat per un professional de serveis socials.

Envers la ciutat de Girona, i com s'ha exposat d'inici, el Centre d'Acolliment i Serveis Socials, La Sopa, és l'únic recurs d'acollida al territori per a les persones que pernocten al carrer. Dins d'aquest centre trobem els recursos següents:

- Equip de carrer: Equip de detecció i seguiment de les persones que pernocten al carrer i que no es troben vinculats a cap recurs del territori. Responsables del projecte trobades amb sostres, recurs diürn pensat per acollir a les persones en una situació de carrer, tot i ser obert a tota la ciutadania de la ciutat.
- Alberg i Centre de Dia: Espai de baixa exigència on la persona té cobertura de les necessitats bàsiques per un temps limitat i segons els criteris que compleixi, ja que es regeix per el temps d'arrelament al territori. Podem trobar plans de treball curts i ajudes puntuals. Acollida nocturna en habitació de 16 persones per homes, i habitació de quatre per a dones.
- Centre d'inserció: Temporalitat d'entre sis o vuit mesos. Pla de treball més elaborat i exigent amb la persona. Cobertura de les necessitats bàsiques, i habitacions de quatre o sis persones amb accés obert a partir de les 16h de la tarda.
- Pisos d'inserció: Acompanyament final a la persona abans de que s'independitzi en un habitatge normalitzat i es faci la derivació a serveis socials del barri on vagi.

Un cop exposats els centres que trobem a la xarxa de persones sense llar, es vol fer l'incís envers dos servei que s'hi relacionen directament, tot i no ser espais d'acollida on la persona per pernoctar-hi.

- Centres de Dia. Equipament d'atenció diürna que tenen com a finalitat atendre les necessitats bàsiques, de formació i socialització de les persones sense llar, a través d'un espai que es presenta moltes vegades complementari al recurs d'acollida amb la intenció de fomentar que la persona pugui iniciar/continuar el seu procés de millora i inserció.
- Equips de detecció i atenció al carrer. Equips que tenen com a finalitat establir el primer contacte i vincle amb la persona que pernocta al ras, amb l'objectiu que accepti ser ates en serveis i recursos específics on pernoctar segons la seva situació.

6.2.2 Tipologia del centre: A què ens referim quan parlem d'exigència?

Els serveis d'atenció a les persones sense llar es classifiquen segons el nivell d'exigència amb el pretext d'oferir un espai d'acollida on cada persona, pugui accedir al servei que millor s'adapta a la seva situació. S'han dissenyat amb aquesta diferenciació per afavorir les possibilitats d'inserció social de la persona, des de l'esglaó on es situï i amb l'objectiu de que en el seu itinerari hi hagi un procés de millora, com per poder accedir a un recurs amb major exigència, fins aconseguir una vida independent.

Així doncs, la tipologia de cada centre ens indica, segons si és de baixa, mitja o alta exigència, a quines persones es destina i quina normativa presenta, per tal que, segons la temporalitat, el grau de cronificació, patologies, així com les capacitats que mantingui la persona i hàbits, s'estableixi a quin recurs pot accedir.

Tot i que ha sigut complex trobar bibliografia per presentar una definició dels nivells d'exigència, es considera important fer l'exercici de definir-los, per intentar perfilar millor a què ens referim quan parlem d'exigència:

- **Baixa exigència:**
 - Persones amb un deteriorament físic i psíquic important.
 - Persones amb una problemàtica de consum de tòxic que no segueixin tractament.
 - Persones amb patologies mentals que no segueixin tractament.
 - Persones que no acullen un pla de procés d'inserció.
 - Persones amb una pèrdua d'hàbits i capacitats personals i socials sever.
 - Persones que no accepten o no tenen consciència de la seva situació.
 - Persones que presenten dificultats per seguir les normes de convivència social i les requerides als centres.

- **Mitja exigència:**

Persones que es situen en un punt entremig. És a dir, no presenten un deteriorament tan sever com per mantenir-se en un centre de baixa exigència, però tampoc reuneixen els requisits per poder accedir a un centre d'alta exigència.

- Persones que han iniciat un pla de treball amb certes garanties de continuïtat.

- Persones que mantenen certes capacitats i habilitats, tant individuals com socials.
 - Persones amb patologies mentals que acullen la necessitat de tractament.
 - Persones amb problemes de tòxics que han iniciat un procés de rehabilitació.
 - Persones que han iniciat un procés per recuperar les capacitats i habilitats, tant individuals com socials.
- Alta exigència:
 - Persones que mantenen o han recuperat les capacitats i habilitats, tant individuals com socials. (Alt grau autonomia)
 - Persones que no presenten un deteriorament físic o psíquid.
 - Persones que presenten un deteriorament físic però no altres patologies.
 - Persones amb patologies mentals que es troben en tractament i seguiment mèdic.
 - Persones amb problemes de tòxics en una fase d'abstinència continuada i seguiment.
 - Capacitat per seguir les normes de convivència social i de les institucions.

Un cop definides les tipologies dels centres, es considera important centrar-se envers els recursos de baixa exigència. Tot i que l'accés és directe, que comporta que l'usuari pugui anar-hi sense cap derivació, s'ha exposat diverses vegades, que les persones a qui es destina aquest treball, tenen dificultats o reticències per anar-hi. Per tant, s'exposen a continuació el principals motius detectats:

- Són centres d'acollida temporal. És a dir, no presenten una solució a mig o llarg termini per a la persona, ja que com succeeix en el cas dels Albergos, l'estada màxim és de tres mesos.
- Falta de vincle amb la persona. Per les particularitats de les persones a qui fem incís, l'accés a un recurs sense un vincle previ és poc provables. Les característiques d'aquets recursos i la seva temporalitat, no afavoreixen que hi hagi un seguiment o que es pugui establir un pla treball amb una aproximació i respectant el temps que necessita cada persona per iniciar un itinerari.
- Els recursos es situen lluny de les zones on pernocten. En una situació de cronificació severa, que afecta la salut, moltes persones tenen dificultats per

traslladar-se a altres punts de la ciutat. Així, si de Ciutat Vella s'ha d'arribar a Horta per accedir a un recurs d'allotjament, la persona no hi accedirà per la llarga distància que hauria de recórrer.

- Número de places: Tot i el número de places,¹³ no sempre hi ha disponibilitat. De fet, actualment hi ha una llista d'espera de més de sis mesos, en els albergs de la ciutat de Barcelona. Un cop la persona hi accedeix, s'ha de compartir allotjament amb persones desconegudes. Per tant, no hi ha intimitat i privacitat, quan la persona està acostumada a pernoctar en solitari. A més, en aquesta situació on s'entrellacen persones amb diverses problemàtiques, comporta que s'esdevinguin conflictes que la persona a vegades prefereix evitar.
- Normativa: Tot i ser centres de baixa exigència, hi ha una normativa que s'ha de complir. S'estableixen uns requisits horaris, envers les addiccions i la convivència, que no totes les persones que pernocten al ras poden assumir. A més, la majoria de recursos de baixa exigència no permeten l'entrada amb parella o amb animals de companya. Fet que comporta que la persona que es troba al carrer, no el vulgui abandonar, tot i la opció de poder pernoctar en un allotjament. Per últim, cal tenir present que hi ha persones que busquen mantenir la sensació de llibertat i de decisió que els genera el carrer, i difícilment acolliran l'accés a un recurs.

Per tant, el que s'observa és com, tot i que sobre el paper, tot els centres de baixa exigència haurien d'acollir a les persones que presenten una major vulnerabilitat, hi ha persones que per la seva situació de cronificació severa, tenen dificultats d'adaptació o refusen l'accés envers els equipaments d'atenció social que trobem a la xarxa d'atenció per a les persones sense llar. Persones que moltes vegades, també presenten una relació amb serveis socials inexistent o marcada per una falta de continuïtat.

6.3. Recursos per les persones que es situen fora del circuit ordinari.

6.3.1: Presentació dels recursos escollits.

Tal com s'ha esmentat, un dels objectius principal passa per dur a terme una aproximació a tres projectes que presenten un *modus operandi* d'acollida particular,

¹³ Els tres albergs de Barcelona sumen un total de 260 places.

des d'on la persona pot iniciar un procés de recuperació, si és el seu moment, d'una manera diferenciada dels recursos ordinaris. Així doncs, i abans d'exposar els model d'intervenció, s'ha considerat oportú fer-ne una presentació.

- Projecte Sostre (Barcelona)

Neix fa vint-i-set anys d'una iniciativa veïnal al Barri de la Barceloneta. Disposa de sis places en habitació compartida per homes de més de cinquanta anys i llarga trajectòria de carrer. El projecte es situa en una antiga sagristia on s'acull a persones amb problemes d'addicció a l'alcohol, però no altres drogodependències.

El centre està obert de les vuit del vespre a les nou del matí, els 365 dies de l'any. Hi ha cobertura de les necessitats bàsiques i s'intenta vincular a la persona a un pla de treball flexible i personalitzat, tot i que no és un requisit d'accés.

Trobem la figura professional d'una educadora social, així com diverses persones voluntàries que, en grups de dos, dormen al centre i formen part de l'equip de carrer. L'accés al centre depèn de la disponibilitat de places, i es troba vinculat al treball previ d'aproximació i creació del vincle per part dels voluntaris, envers la persona que pernocta al carrer, tot i que puntualment tenen alguna derivació d'altres centres.

“Què vol dir llarga trajectòria de carrer? En principi es defineix com més d'un any, però en cas nostre és molt més d'un any. Són persones que porten molt temps al carrer, estem parlant a vegades de vint-i-cinc anys al carrer, de vint anys al carrer, de trajectòria d'entrada i sortida de diferents recursos, de trenta anys al carrer. Són persones que en un altre recurs no hi tenen... no s'hi senten com per fer el pas d'anar-hi. No s'hi senten còmodes. Els nivells d'exigència facin que no s'hi puguin adaptar. Nosaltres som un centre de molt baixa exigència.” (Informant 1: min. 10:50)

- Espai Vincles (Barcelona)

Espai d'acollida nocturn que neix fa vuit anys. Disposa de deu places per persones amb llarga trajectòria de carrer; homes, dones, parelles i es permet l'entrada d'animals de companyia. Obre de nou de la nit a vuit del matí i garanteix dormir, dutxa i esmorzar.

Les persones hi accedeixen a través del contacte amb l'equip de carrer que intenta crear un vincle perquè la persona vulgui accedir-hi. L'objectiu passa a més d'oferir un espai de seguretat i d'acompanyament, per valorar la possibilitat d'intervenció per exemple a nivell de salut. No hi ha pla de treball.

“Nace de la inquietud de ver que hay personas que no llegan no? A los albergues, no llegan a las entidades sociales, no llegan al resto de los centros. [...] ¿Qué pasa con aquellos que no llegan, que no se mueven del lugar dónde están? (Informant 3: min. 27:15)

“Siempre desde la baja exigencia, desde acompañar a lo que ellos quieren y pueden. Generalmente cuando uno lleva mucho tiempo en calle y además tiene problemas de alcohol, también hay un deterioro cognitivo importante y eso también hace muy difícil los procesos. Por mucho que quieras la persona ya no podrá hacer una terapia o hacer no sé qué, no lo va a hacer. [...] También es acompañar en ese sentido.” (Informant 3: min. 34)

- Projecte trobades amb sostre (Girona)

Neix fa quatre anys de la mà de l'antic educador de carrer del Centre d'Acolliment Social, La Sopa. Obre els matins en un espai diferenciat del centre d'acolliment. S'ofereix cafè i esmorzar i va destinat a les persones en situació de carrer, especialment aquelles persones que no es vinculen amb el centre d'acolliment ni amb serveis socials, tot i que entre els seus usuaris trobem persones que pernocten a La Sopa, en infrahabitatge o altres espais, ja que és un recurs obert a tothom. Permet l'entrada d'animals de companyia.

S'ofereix un espai de trobades on es tracten temes d'interès que escullen els mateixos usuaris. La finalitat també passa per aproximar la figura del professional a la persona i a les seves demandes, així com valorar si hi ha possibilitats de que aculli algun servei del territori o l'acompanyament d'altres professionals.

“Un espai neutre, de seguretat, d'intimitat per les persones que viuen al carrer no? Per intentar crear noves sinèrgies entre ells, debatre sobre els temes que més els preocupa, intentar trobar entre comentos noves

solucions o si més no, noves mirades per pal·liar els seus mals estats”

(Informant 2: min, 12:58)

“Al final que crec que els seu objectiu, l’objectiu del local de les trobades és per excel·lència aquesta baixa exigència, és aquest no demanar res més, això és casa teva cuida-la i estima-la. Poc més de veritat.”

(Informant 2: min, 15:40)

6.3.2. Models d’intervenció.

Després de presentar els recursos, en aquest apartat es vol incidir en com es treballa i s’organitzen aquets espais. Així doncs, s’aprofundirà en els recursos, es compararan, es mostrarà què els fa diferents, així com s’incidirà en les particularitats i models d’actuació que duen a terme els professionals.

Inicialment destaquem com els recursos nocturns que es presenten, es situen en espais petits i situats a peu de carrer; Una antiga sagristia i una antiga farmàcia, en el cas del projectes Sostres i Vincles, que comporta que es puguin acollir sis persones en el primer i fins a deu en els segon. Aquesta particularitat implica que es pugui oferir un espai de fàcil accés, que s’allunya dels recursos macro que trobem a la ciutat de Barcelona. Per tant, la persona es pot sentir més còmode i segura, tot haver de compartir espai amb persones amb qui no coneix quan hi arriba.

Envers el local de trobades amb Sostre de la ciutat de Girona, únic recurs diürn escollit, tot i ser un local que ha acollit fins a cinquanta persones, el fet que es situí en un emplaçament diferent del Centre d’Acolliment, La Sopa, comporta que sigui entès com un espai diferenciat, que situat a peu de carrer, afavoreix que les persones hi accedeixin.

Accés: En tots els centres s’observa com hi ha un treball previ per part de l’equip de carrer, d’aproximació a la persona. L’objectiu passa per poder establir un vincle de coneixença i confiança, de d’on aproximar-se a la situació de carrer que acompanya a la persona, i oferir-li la possibilitat d’accedir al recurs.

Exceptuant el projecte Sostres, que només acull homes, els altres espais acullen, homes, dones, parelles i inclús animals de companyia.

“Ver si hay gente más vulnerable a la que le podemos invitar, a medida que vamos conociéndole y vamos teniendo vínculos, podemos invitarle a pasar la noche en un espacio que nosotros tenemos” (Informant 3: min.29:55)

Tanmateix, tot i que l'accés al centre depengui majoritàriament d'aquest treball previ de carrer, no hi ha per part dels professionals, cap intenció a que la persona exposi la seva historia de vida com a requisit per poder accedir-hi.

“Nosaltres mai els hi diem...quan arriben mai els hi fem una entrevista i tu qui ets? D'on vens? Tens família? Tens no se què? Què t'ha passat? No. Mai preguntem res. Jo mai pregunto res de tot això. Simplement...bueno...què em volen explicar i veure una miqueta com és la persona, però ells ja et van explicant ells sols la seva vida i et van dient tot. Però nosaltres de primeres no els hi demanem res en quan a tot això de amb qui estàs? Qui és la teva treballadora social... sinó que només els hi fem l'acollida, els hi oferim un espai on poden passar les nits si volen. I ja està.” (Informant 1: min.29)

Envers el local trobades amb sostres, tot i estar pensat per acollir persones que pernocten al ras, que no es vinculen amb altres recursos del territori, trobem la peculiaritat que es presenta com un espai obert a tota la ciutadania:

“Pensa que el local de les trobades està obert a tothom, ja sigui que vius al carrer, ja sigui que teníem un parell de veïns de la zona, gent gran sola, que també venien allà a passar un rato amb nosaltres. Potser amb una mirada de estaré acompanyat, però també faig companyia no? Tothom és benvingut sempre quan hi vinguis, no sé si queda molt cursi, però amb la mà al cor. Vull dir amb zero expectatives i bueno hi ha cafè, farem una xerrada i a lo millor en sorgeixen noves mirades d'allà.” (Informant 2: min.16:27)

Temporalitat: Tot i que els podríem situar com a recursos d'estada temporals, un cop la persona hi accedeix, no hi ha una data límit de sortida, tot i la intencionalitat del

professional, que vetllarà perquè la persona pugui fer un procés d'autonomia que el porti a deixar el recurs. Però, més enllà d'aquest objectiu, el que se'ns mostra és com la flexibilitat que trobem, permet que la persona pugui traçar el seu propi itinerari, al seu ritme, i sortir del recurs quan estigui preparat.

“Nosaltres un tret diferencial que tenim és que no especifiquem temporalitat. El que si els especifiquem és que no és per sempre tampoc. Però si que els hi diem que es podran estar el temps que necessitin tot i que la idea és això, que vagin fent passets i que no es quedin només al Sostre, sinó que del Sostre puguin passar a on nosaltres considerem que és millor que és en un espai propi, no un espai compartit. És a dir, ni que sigui una habitació però que no es queden per sempre al Sostre.” (Informant 1: min. 33:18)

Tanmateix, i quan pensem amb aquestes persones, hem de ser conscients que hi ha certs condicionants personals que hi intervenen, ja sigui per un procés de millora on la persona surt del recurs, el deteriorament de la salut on se'l deriva a un altre recurs, o per la pròpia voluntat de la persona, entre altres.

“¿Vincles es un servicio temporal? Si, bueno, a ver. Sería raro que alguien dijera estoy allí toda la vida. Claro, ¿Cuál es la vida de personas? Generalmente son personas que a veces desaparecen, otras veces fallecen, también, con otras no, con otras, hay gente que ha pasado por allí y está en un piso de inclusión o en un piso de Arrels. O como ha pasado con X ahora, en una residencia, porque iba en silla de ruedas, porque tal, hay un ingreso hospitalario y allí se puede tramitar residencia. Hasta que dure, porque ya es la segunda que va y esta es la tercera.” (Informant 3: min. 39:58)

No obstant, cal fer l'incís en un punt important que trobem envers el territori de Girona i que posa de relleu l'informat 2. El projecte trobades amb sostre és un espai diürn sense temporalitat, en una ciutat on els recursos de pernocta es gestionen des d'un mateix recurs. El centre d'Acolliment i Serveis Socials, La Sopa, que mostra una carta de serveis diferenciada per persones amb arrelament al territori, i que és un recurs

temporal. Per tant, i davant la falta de recursos similars als que s'estan analitzant, sobretot la persona, però també el professional han d'afrontar situacions provocades per les mancances de les polítiques i recursos de protecció, on la persona es troba sense cap opció d'acollida nocturna al territori:

¿Es que cómo me podéis dejar en la calle sin servicios? ¿Es que donde voy a dormir? ¿Qué hago duermo en la calle? (...) A veces a estas también son de las dificultades más grandes, cuando bueno, es que la verdad, es un topall de l'administració. Si tinguessin uns serveis amb un ventall més gran o recursos més potents podríem acollir totes aquestes persones, no? (Informant 2: min.122)

Normativa: Tot i que en una taula classificatòria, ubicaríem els centres com a baixa exigència, pensem que el terme no respon a la realitat d'aquest recurs. Primer perquè trobem una normativa molt reduïda, segon, perquè hi ha certa flexibilitat en les mateixes, i tercer, perquè exceptuant la normativa de prohibició de consums, que trobem en tots els recursos menys a Vincles, les normes es mostren com a garants de la convivència.

Per aquest motiu, es considera seria més precís, emprar una terminologia com; exigència de tipus flexible, exigència lleugera, exigència de convivència, o inclús exigència zero, per copsar millor la tipologia del centres, tot i que se'ns hi mostri una normativa.

El projecte Sostres presenta tres normes:

“Tenim molt poca normativa, molt poca, molt bàsica i que realment a la persona no se li demanen grans canvis per poder entrar, ni grans...sinó que es vol treballar des de la situació que té la persona. És a dir, l'únic que se li diu és enlloc de dormir al carrer dormiràs en un llit, i a partir d'aquí anirem fent si tu et deixes acompanyar i fins on tu et deixis acompanyar. En el nostre cas, la normativa només són tres punts. No s'entra alcohol dins del centre, no es pot fumar a dins de l'habitació i la convivència. És a dir, res de baralles, ni res de violència física ni verbal.”
(Informant 1: min. 11)

El projecte Trobades amb Sostre:

“Normativa com a tal no n’hi ha. A veure no n’hi ha, com ho direm?... jo parteixo de la idea de que a vegades tenir una normativa et fa ser més estricte, no sé com dir-ho. Nosaltres partíem de la base del respecte i de la convivència. I que aquest espai és tan meu, com teu, com seu, com de tots. Per tant, sabem que si aquí hi ha baralles, hi ha tràfic, hi ha merder, més, hi ha robatoris, no sé què, ens xaparan en garito. I a tu no t’interessa i mi tampoc. Per tant, si tenim algun problema sortim a fora primer de tot, intentem parlar, intentem donar aquest suport més positiu de: -Ei, aquí no venim a crear merders, això no és de ningú, és de tots, anem a conservar-ho no?” (Informant 2: min. 19:20)

L’espai Vincles:

“Al final el límite en Vincles siempre acaba siendo también la convivencia. Es lo mismo, con todas las flexibilidades del mundo, pero lógicamente si alguien tiene conductas violentas, claro, eso tampoco por la seguridad de los otros y el espacio mismo eso tampoco se puede consentir. Puede haber que alguien tenga una conducta violenta un día porque ha venido muy bebido. Bueno, si el resto de días no pasa, eso tú ya haces por gestionar ese conflicto. Cuando alguien tiene conductas violentas de forma reiterada es cuando no tiene cabida y acaba en la calle. (Informant 3: min. 38:17)

Vinculat a la normativa, que ja hem vist troba els límits en la convivència i el respecte, trobem un punt que considerem important exposar. La llibertat de la persona. S’ha apuntat que les persones en situació de carrer, acullen el concepte com a *modus de vida*, i que això comporta, que moltes vegades rebutgin accedir a recursos de la xarxa o que no s’hi sentin còmodes, per la rigidesa de la normativa on senten que no poden decidir.

Això no vol dir que no acollim que, hi haurà sempre alguna persona que prefereixi mantenir-se en situació de carrer, que no vulgui cap ajuda, ni entrar a un recurs, però si entenem que una normativa més laxa, facilita que part d’aquest reducte de persones trobin un espai compatible amb aquesta llibertat, que els brinda a més, una

oportunitat per poder iniciar un nou itinerari de vida, des d'on potser podran sortir de la situació de carrer.

“L'únic que tenen les persones que estan sense llar i ho tenen molt clarament, ho viuen, és la llibertat. És a dir, ells decideixen on fiquen els seus cartrons, ells decideixen si aquell dia mengen o no mengen, si se'n van a les monges de Calcuta o se'n van a un altre lloc... és la llibertat, és l'únic que els hi queda perquè no tenen res més. I quan els hi dius d'anar a algun lloc lo que els hi estàs dient, tot i que en teoria la nostra perspectiva diguem-ne, la paraula maldita normalitzada, és lo millor perquè així no estàs al carrer, no passes fred i no sé què... però el que els hi pren és l'únic que tenen, que és la llibertat. Clar el fet de dir-li ja no dorms aquí, els hi estàs prenent això. Llavors és lo que no volen, i al nostre centre com hi ha tant poca norma aquesta llibertat encara els hi queda, perquè si van només a passar la nit i durant el dia segueixen al carrer, segueixen prenent alcohol i segueixen amb tot això, pues aquesta llibertat no queda tan sesgada, sinó que simplement tenen més comoditat per dormir, no?” (Informant 1: min. 51:51)

El vincle: Tots els informants, fan referència al vincle com a concepte clau, com a recurs que vertebrava tot el seu treball i el procés d'acompanyament amb la persona. S'observa com és motor com a recurs de reconeixement positiu per a la persona;

“Se trata de eso al final de establecer contacto y vínculos con las personas que están en eso momento durmiendo en calle. No para darles nada, no vamos a llevar cena, (...) nosotros no damos nada. Para nosotros es simplemente el vínculo que podemos hacer a través del dialogo con ellos (...) sabiendo que sólo el hecho de poder acercarte, con todo el respeto, con todo el cariño, con toda prudencia, forma parte ya de estar trabajando (...) pues que tu vayas y te acerques, ya es de por sí, algo positivo para ellos.” (Informant 3: min, 29:40)

Però també se'ns mostra com a eina d'acompanyament, des d'on la persona pot iniciar un procés de recuperació personal i projectar-se cap al futur, acollint un pla de treball.

“Per mi el fonamental quan treballes amb persones sense llar és que tornin a mirar-se al mirall, crec jo. Per mi el que és fonamental és que es tornin a considerar ells mateixos persones i que ells mateixos tornin a...fer un treball. I aquest treball s'inicia i es fa a través de la relació, a través del vincle.” (Informant 1: min: 13:10)

No obstant, envers el projecte trobades amb sostre, trobem una particularitat que no se'ns mostra en els altres espais, ja que el fet de permetre l'accés a tothom, comporta que persones que ja tenen un vincle amb el recurs, hi portin amistosats. Un fet que l'informant reconeix facilita la detecció de més persones en situació de carrer, però també mostra com el vincle a vegades s'estableix per primera vegada dins del centre, i permet arribar a persones amb qui no s'ha contactat a través del treball de carrer, persones en infrahabitatge, que pernocten en un sofà o un cotxe, etc.

“Per mi el local de les trobades també és un lloc de detecció (...) És molt fàcil detectar gent en allà i començar un vincle en allà. Perquè ells mateixos me'l porten, me'l presenten o me la presenten és molt interessant.

Hi ha gent que ha vingut una setmana, dos i fins a la tercera no ha gosat venir-me a dir, explicar-me que la seva situació és més greu del que sembla.” (Informant 2: min. 120:55)

El professional; model d'acompanyament: En els tres recursos s'observa que les característiques del mateixos, afavoreixen que la figura del professional sigui més pròxima a la persona. Hi ha una diferència important envers altres espais on la trobada amb el professional és puntual, per exemple per gestionar algun tràmit. Per tant, el que permeten aquests recursos és fomentar un acompanyament perquè la persona pugui exposar les seves demandes, quan considera oportú, i facilitar també, que es puguin treballar aspectes com, l'autonomia i l'autoestima de la persona, des d'una posició, molt més favorable per enfortir el vincle i la confiança, que pot possibilitat

iniciar un procés de millora envers la problemàtica de cada persona, amb un pla de treball fet a mida.

“(...) Quan arriben per les nits troben a altres persones que tenen ganes de parlar amb ells, cosa que normalment quan estan al carrer la gent ni els mira, que pels matins tenen una persona que a la mínima que fan un canvi, ostres tu, avui estàs molt guapo... que els mira, que els veu com a persones i van tornant a recuperar aquest aspecte que ells mateixos no es consideraven. I a partir d'aquí és quan vas fent tot no, i en cada cas lo que necessita. Sobretot jo intento treballar sempre a partir de lo bo, de lo que ells van marcant perquè si fas el cas, els escoltes amb lo què et demanen, si parteixes de les seves demandes després vas rasant més coses sempre, i ells van veient que lo que els hi dius va en serio no, perquè lo que es troben molts cops són amb falses promeses no, o molta gent que els vol enganyar, això també passa” (Informant 1: min. 25:39)

Tanmateix som conscients de que cada professional no té les mateixes possibilitat d'aproximació a la persona, si no disposa d'un espai que ho recolzi. Així doncs, no es busca desmerèixer la feina que molts professionals duen a terme amb l'acompanyament des d'un despatx, però si posar de relleu, com el fet de compartir accions quotidianes, un esmorzar, un cafè, una conversa, un joc de taula, afavoreix que es creïn noves relacions i sinèrgies, on la persona es pot vincular amb major facilitat.

“És molt diferent el vincle que creo jo, sense voler-me posar cap xapeta ni cap floreta eh, el vincle que creo jo des de carrer (...) molt de tu a tu, molt de col·locar-me en la mateixa posició, de treure la taula del despatx de tu aquí i aquí jo perquè jo sóc el professional i tu ets la persona que té tantes dificultats que m'ha de venir a veure, saps? (Informant 2: min, 23:21)

“Treballo des de la proximitat, des del tu a tu, i de col·locar-me en el mateix escenari que ell. Trencar aquest espai que t'he comentat o aquesta barrera com a professional i usuari d'un servei no? Treballar

des de l'escolta activa, des de donar-te tot el temps i totes les meves orelles perquè m'expliquis ara què vols fer. Crear aquest ambient de confiança, de seguretat per poder des d'aquí empoderar la persona, des del seu mateix discurs eh. Evidentment potenciant totes aquelles coses que el caracteritzen no? No sé com dir-ho, a vegades fer que de la dificultat en treguin com la força també no?. Ostres si tu has tingut una història de vida de violència, capgira-la, col·loca-la al seu lloc i...i sent-te molt valent d'haver sobreviscut a tot això. (Informant 2: min. 29:29)

Així doncs, acompanyar a la persona des del seu projecte de vida implica assumir que cada persona és un món, que es troba en un moment determinat i que presenta un itinerari diferent. Una qüestió on incideixen els informants, quan valoren les possibilitats de plantejar un pla de treball individual i les variables que emmarca; Aposten per un pla flexible i personalitzat, des d'on encoratjar la persona perquè assumeixi un canvi, però respectant les temporalitats i ritmes, que solen ser lents amb les persones que porten tants anys carrer. No obstant, no conceben aquest treball sense entendre que hi ha en la voluntat de la persona, assumir o no el que se li proposa. Es a dir, la voluntat per decidir si és el seu moment per fer el pas, i en què vol ser acompanyat.

“Hay persona que acompañamos para hacer un proceso, y van a proyecto hombre, o cualquier centro terapéutico y consiguen mantener la abstinencia y llegan a trabajar, otras. Y todos estamos contentos cuando eso pasa. (...) cuando yo veo que hay capacidades diré, vamos, vamos, que tú puedes ¿no? Con otros no, a lo mejor acompañar es eso, es acogerle cada noche en Vincles, cambiarle el pañal y meterlo en la cama. Y saber que incluso tiene que tener la botella de vino al lado porque sino a las tres de la mañana querrá marcharse porque no aguantará sin beber toda la noche.” (Informant 3. min. 36:15)

Distància professional: S'ha observat que en tots els recursos el vincle se'n mostra com a quelcom afectiu, de reconeixement de la persona, des d'una posició horitzontal, apostant per la proximitat i l'escolta activa. Així mateix, el model que s'observa, s'aproxima a la pedagogia de l'acompanyament; de persona a persona, fer

conjuntament i fomentar els processos d'autonomia, des de la proximitat, el reconeixement de l'altre, la paraula i la persona com a projecte. Per tant, s'ha considera rellevant exposar quina valoració fan els professionals i com gestionen, la distància envers la persona.

“Jo vaig de tu a tu, de persona a persona, però si també els hi he de deixar clar que jo sóc la treballadora. Perquè dic això? Perquè jo m'implico, perquè jo personalment m'implico, perquè sóc així, perquè la meva feina m'agrada i perquè no sé fer-la d'una altra forma. Llavors ells em coneixen, em coneixen bé, coneixen fins i tot que tinc família, i inclús per avançar en els seus propis processos, ja ho he fet amb altres àmbits i ho faig sempre que vaig ficant exemples de pròpia vida. [...], però si que he de ficar el límit de dir...vale... sóc la persona i m'importes, m'interesso per tu però no sóc la teva amiga, ni sóc la teva mare, ni sóc la teva parella. Perquè clar, estem parlant també de senyors que a la que veuen que algú es preocupa, como me quiere, no. O sigui a mi em preocupa com a persona que estiguis bé, però jo no vull res amb tu.”
(Informant 1: min. 46:12)

“De la manera que he intentat explicar-te que m'agrada treballar, des de la proximitat, des del tu a tu, des del tu m'expliques i jo també et puc explicar si hi ha alguna cosa, a vegades és complicat no traspassar la línia. O com en diferents casos col·loco la línia abans o després. Són coses que he d'estar en constant revisió, almenys jo. Una de les eines que a mi em va molt bé és, a La Sopa nosaltres fem supervisions, és com intentar fer una mica de cura del professional, saps, també. És un espai per nosaltres on ens podem expressar i debatre sobre casos com aquest.” (Informant 2: min: 34:10)

El que s'observa és com aquesta qüestió es mostra com a rellevant pels informants, que ens mostren les estratègies que empren per no defugir de la seva posició de professionals, però tampoc d'un acompanyament molt proper envers la persona, que consideren imprescindible.

Cal fer l'incís en que el projecte Sostre és l'únic espai on la persona professional no disposa d'un equip intern amb qui poder fer supervisions dels casos, ni tractar aquestes temes que a vegades poden generar cert malestar al professional. Per tant, es recolza i fa equip amb altres professionals de la xarxa amb qui treballa on trobem, entre altres, l'Obra Social de Santa Lluïsa de Marillarc¹⁴, que té un centre de dia on hi van persones que pernocten al centre.

Aquest fet ens porta a reafirmar la importància del treball en xarxa, no només per establir un treball que aculli, que cada professional i servei aportin el seu saber, sinó com espai de trobada entre diferents disciplines que es complementen, a benefici del benestar de la persona i també del professional.

“El fet de crear aquesta distància de dir: -Jo crec en tu i m'implico... però al final jo sóc la treballadora, ajuda a que després puguin confiar amb treballadors, no sigui un tema de tot m'ha anat bé perquè X me lo ha echo. No, no. Tot ha anat bé perquè el Sostre, i entre ells els voluntaris i també X, t'han ajudat. Però això ho pots trobar en altres llocs i en altres persones. No es personalitza, això ajuda. (Informant 1: min. 42:29)

Per tant, el que se'ns mostra és que, tot i el model de treball basat en una pedagogia de l'acompanyament, es troben escletxes per definir la posició que ocupa cadascú, sense que vagi en detriment de la tasca educativa i el treball de recuperació de la persona. Ans al contrari, s'empra com a punt perquè les persones comencin a confiar ens si mateixes i ens altres, afavorint que contemplin nous escenaris.

Sortida del centre: Un punt important envers l'acompanyament de les persones sense llar, era poder establir com el professional valorava les possibilitats de sortida del centre. És dir, com sabia si la persona podia afrontar el repte de començar una nova etapa, i desvincular-se d'un espai on se li ha ofert un temps perquè es senti segur i pugui exterioritzar els seus sentiments i també les seves vivències. Un espai on des d'un diàleg bilateral, i una xarxa de suport, s'ha anat construint per anar abandonant el lloc marginal que fins llavors ocupava la persona.

¹⁴ Entre els recursos que trobem gestionats per l'Obra Social de Santa Lluïsa de Marillac, hi ha l'espai Vincles.

“En tots ells arriba un moment que quan es fiquen picajosos que dic jo, que els hi comença a molestar que aquell vingui begut, que els hi comença a molestar que l’altre ronqui tant, que l’altre no se què, que hi ha... és aquest moment que dius ja estàs preparat per un pas, perquè ja comença a molestar la baixa exigència. Perquè tu ja tens més exigència, i quan estan en aquest moment és quan comences a això, a picar portes. Els hi dius, els hi dius, estàs començant a fer el pas. Hi han alguns que ho reben super bé, perquè ells mateixos ho veuen, que si, que és el moment i quan els hi pots oferir una habitació en algun entitat o alguna altre cosa se’ls hi ha obert el món i estan super contents, i n’hi han alguns altres que encara tenen les seves reticències i que els hi costa més donar aquest pas. Sobretot per les pors perquè...bueno... perquè és difícil, allà se senten acollits, se senten acompanyats, se senten molt acompanyats.” (Informant 1. Min.39:45)

Tanmateix i per les característiques pròpies que acompanyen aquestes persones, tots els professionals coincideixen en que les sortides s’han de dur a terme garantint un acompanyament educatiu, ja sigui per part de l’entitat que els acollirà o pel seguiment que duen a terme des dels propis centres on fan trobades periòdiques amb la persona.

“Que vagin amb sortides amb altres entitats, amb pisos d’inserció, d’inclusió on hi hagi suport educatiu. I per mi en molts casos és molt important que hi hagi suport educatiu perquè veig que la persona pot seguir amb força autonomia no?” (Informant 1: min, 49)

Voluntaris: Amb l’excepció del projecte trobades amb sostres, els centres tenen voluntaris. Al projecte Sostres no només fan la part de treball de carrer, sinó també acollida, sensibilització, i seguiment un cop la persona surt del recurs, conjuntament amb el professional.

Vincles també depèn dels voluntaris per detectar noves persones, i fer un seguiment a les que ja coneixen, a través de l’equip de carrer. Per tant, per aquests dos centres disposar de voluntaris comporta poder mantenir els centres oberts els 365 dies de l’any, i a més, disposar del personal necessari per garantir el seu funcionament. Així doncs, se’ns mostra com a figura imprescindible en aquests centre. Tanmateix, la visió

dels informants envers els voluntaris deixa palès, no només l'agraïment cap a aquestes persones que voluntàriament ofereixen el seu temps, sinó també l'efecte positiu per a les persones que es situen en el recurs.

*“Para nosotros es importantísimo el voluntariado porque al final, sólo son tres integradores sociales, más todo el equipo de voluntariado que sale por parejas cada noche, a unas rutas que más o menos tenemos establecidas, sobre todo lo que es Ciutat Vella y parte de l'Eixample.”
(Informant 3: min, 29:30)*

“Els perfils de voluntaris que tenim allà són super diversos i fan molt bé la seva tasca com a voluntaris, i estan ajudant-los, realment la gràcia del Sostre és que també hi ha voluntaris per la nit i que això crea vincles molt naturals i molts vincles des de la horitzontalitat. (...) el voluntari va allà a passar una estona jugant al parxís, jugant al dominó, xerrant una estona si tenen ganes, si no tenen ganes no xerrant, compartir una estona de mirar la tele... és un vincle diferent i és un vincle que repara, ja que justament fa aquesta feina de tornar a considerar-te com a persona. (...) Mentre tinguis ganes d'ajudar a l'altre, tinguis paciència i no t'espantis ràpidament, ja està.” (Informant 1: min.55:45)

Trobades amb Sostre, no té voluntaris, ja que com a centre diürn, els educadors de carrer fan rutes a la tarda-vespres per la ciutat, fet que els permet de dia, poder estar al local. Tanmateix, tampoc és cert del tot, que no disposin d'ajuda, ja que és un espai autogestionat per les mateixes persones usuàries amb una intencionalitat molt clara.

“Per mi el fet de que s'autogestionin entre ells, que agafin aquestes responsabilitats i... jo sóc el que va a buscar les claus, jo sóc el que va a buscar el cafè, jo sóc el que obrirà o el que acollirà a la persona quan no ha vingut mai, sóc el què... Al final els hi dóna identitat no? Els fa sentir com responsables i els torna a dignificar una mica a dintre de la societat. (Informant 2: min, 18)

A més, el mateix espai ofereix jornades on estudiants d'integració social, criminologia, educació social, així com escoles, visiten el recurs i comparteixen unes estona amb les persones que habitualment hi van. L'objectiu passa per aproximar-los a la realitat, que puguin esgrimir una mirada crítica, i evidentment visibilitzar el col·lectiu, i les persones que hi trobem a través d'un recurs de sensibilització social, que hem considerat molt rellevant. Un recurs que no és exclusiu d'aquest projecte, ja que el projecte sostres també destina diverses jornades, a fer activitats amb els veïns del barri, amb el mateix objectiu.

Per últim i abans de concloure aquest apartat, considerem oportú destacar la visió de l'informant 2 envers els voluntaris, així com les possibilitats que emmarca envers el fenomen.

“Per mi els voluntaris són essencials, no sé com dir-ho. Quan penso en els voluntaris la meva sensació és d'agraïment total. Com que sóc del parer d'entendre que la problemàtica que estem parlant, en aquest cas del sensellarisme, s'ha de mirar des de dalt, des d'una mirada holística, una mirada global, tots formem part de que hi hagi gent dormint al carrer, tots tenim la nostra part de responsabilitat no? Doncs, com fer part de girar l'engranatge per mi, és dedicar part del teu temps perquè això no passi o perquè això es pugui pal·liar, ho és tot. Llavors aquesta gent que fa de voluntari, que dóna part del seu temps i que d'aquesta manera també es nodreix ell mateix, per mi és d'admirar, per mi és d'agrair saps? (Informant 2: min 44)

7. Conclusions i consideracions finals.

Definir la complexitat que acompanya a les persones sense llar, no era un repte senzill. En aquest treball fer ús de materials concrets envers el col·lectiu a Catalunya, en ha permès establir la importància que emmarca precisar apropiadament el problema de les persones sense llar, com a requisit previ per construir un marc productiu que acollis a tots els agents implicats en la lluita contra el fenomen de les persones sense llar: administració local, entitats socials, mitjans de comunicació, ciutadania en general i, especialment, els propis interessats.

Tot i l'aproximació d'algunes investigacions que, exposen que el fenomen del sensellarisme es forja i sustenta per les dificultats d'índole estructural, basant el seu anàlisi en els contextos socials on es produeix l'exclusió residencial, no concebem que el fenomen es copsi exclusivament des d'aquesta posició de causalitat, ja que considerem necessari posar en valor les pròpies característiques personals, així s'ha observat amb les persones a qui es destina aquest treball, per afavorir un acompanyament que permeti treballar, per començar a millorar la situació de la persona.

La prospecció de territoris i l'anàlisi de les xifres, ens porta a afirmar que situar el col·lectiu numèricament és complex, degut a les característiques de mobilitat i les diverses situació d'infrahabitatge esmentades, que no comptabilitzen en els recomptes. No obstant, establir un perfil i oferir xifres, no era un objectiu principal del treball, tot i considerar-se oportú per contextualitzar el fenomen. Podem afirmar que la majoria de persones que pernocten al carrer, són homes d'edat avançada, però cal ser curosos, ja que cada vegada trobem més persones joves, i també dones, que presenten dinàmiques pròpies que, moltes vegades queden ocultes.

Tanmateix, l'anàlisi dels recursos existents al territoris ens ha permès establir com hi ha una incapacitat política per oferir una resposta assertiva. Així doncs, queda palès com la falta de recursos de l'administració fa que, al menys a la ciutat de Barcelona, existeixin serveis de seguiment per a persones que fugen dels serveis específics (SIS Detecció), però no recursos d'habitatge per aquestes persones, cosa que no passa a la resta del país.

Una situació que és extrapolable a la ciutat de Girona, ja que tot i disposar d'un equip de carrer, s'observa com hi ha pocs recursos, que a més podem situar sota el mateix paraigües, el Centre d'Acolliment i Serveis Socials, La Sopa. Fet que, constata la incapacitat per garantir l'atenció a tota la població mancada d'habitatge, i encara més per oferir recursos d'acollida estables i alternatius, per a les persones que no tenen cabuda en els centres d'acolliment ordinaris. És a dir, les persones que es situen per sota de la baixa exigència.

Per tant, analitzar la xarxa de recursos dels territoris i situar curosament les necessitats de les persones a qui s'ha destinat el treball, ens ha permès situar també els impediments que la mateixa xarxa mostra, perquè les persones amb major vulnerabilitat hi accedeixin, així com constatar les poques alternatives disponible per pernoctar, que no trobem en tots els territoris.

Aprofundir en perquè hi ha persones que defugen dels recursos ordinaris que trobem a la xarxa de protecció de les persones sense llar, o que inclús no hi ha estat mai, mitjançant l'estudi dels recursos previs a la baixa exigència, ens ha permès establir com aquestes persones, per les característiques que s'han assenyalat en el treball, i que, sovint, amaguen diversos factors vinculats a l'exclusió, demanen d'un treball molt més complexa i acurat, així com una tipologia de centres diferents, amb una exigència més mínima.

Són persones amb llarga trajectòria de carrer i un grau de cronificació consolidat, i per tant, carreguen sobre les seves espatlles el pes del detriment, que tot hi presentar un major impacte, segons les condicions prèvies amb què arriba la persona al carrer i hàbits perjudicials que aculli, deixa una forta empremta en el deteriorament físic i psíquid; la pèrdua d'hàbits de cura, l'afebliment i trencament dels vincles relacionals i xarxa de suport, que s'agreugen per la situació de carrer quan la persona l'acull com a espai definitiu i adopta rutines d'adaptació que, sovint s'entrellaça amb patologies cròniques i consums.

Per tant, trobem com per les trajectòries vitals viscudes que acompanyen a la persona, on moltes vegades és presenta a més una relació intermitent o inexistent amb serveis social, així com una gran desconfiança en els serveis existents, necessites un treball profund, individualitzat, continuat i a llarg termini que, difícilment, per les estructures existents en els serveis dirigits a persones sense llar ordinaris, trobarem.

La diferència rau, en com aquestes persones, els menys visibles, dels invisibles, per la seva situació, difícilment arribaran a la porta d'un centre residencial de primera acollida, i per tant, s'ha d'anar al seu encontre. És a dir, perquè puguin acollir la possibilitat d'accedir a un recurs de molt baixa exigència, hi ha d'haver un treball de carrer d'aproximació, de trobada, que demanda temps, paciència i perseverança, perquè la persona pugui començar a confiar. Un treball de seguiment i contacte continuat, que tot i la itinerància que se li estableix al col·lectiu, oferirà un espai perquè aquest encontre, que se'ns mostra essencial per poder començar a acompanyar a les persones que pernocten al ras. Així doncs, mantenir aquest contacte continuat és el primer pas per començar a crear vincle, encara que siguin extremadament més fràgil que el que es pugui establir amb altres individus del col·lectiu, i que, caldrà anar enfortint.

A partir de l'enfortiment del vincle, que s'estableix com a nucli fort de treball per part de tots els informants, es pot començar realment a acompanyar a la persona. Tal i com s'ha exposat en el treball, hi ha persones a qui només es pot acompanyar al carrer, ja que rebutjaran inclús accedir a un centre que se'ns mostri per sota de la baixa exigència, però aquelles persones que accepten començar a donar algunes passes, poden trobar el suport d'un centre com Vincles o Sostres, tot i ser conscients que aquest segon acull persones que, per la seva situació, poden assumir una major exigència i normativa dins d'un recurs que presenta una exigència inferior a la que trobem en els centres de baixa exigència. Tanmateix, el que interessa destacar és com aquest centres poden ser l'antesala perquè la persona pugui, en alguns casos, i després d'una pernocta continuada, accedir a altres serveis com els que poden oferir La Sopa, el centre de dia de Santa Lluïsa de Marillac (de qui depèn Vincles) per començar a treballar o seguir treballant aspectes tan bàsics i essencials com recuperar certs hàbits de neteja personal (dutxa i canvi de roba), rutines en els horaris dels àpats, i, fonamentalment, aprendre a estar, a romandre. Un punt essencial per poder establir un pla de treball, ja que la persona haurà de desaprendre aquells l'hàbit de mantenir un ritme assossegat, estàtic, de deixar passar les hores sense fer res, que fa molts anys que l'acompanyen, per anar fent passes endavant, des d'on es projecti i es motivi per assumir nous reptes, i poder abandonar la situació de carrer. Una tasca complexa, que mostra perquè és tan important que els centres siguin espais que ofereixin seguretat, tranquil·litat, poques normes i amb certa flexibilitat, per poder treballar el tornar-se a arrelar, el tornar a caminar, el tornar a començar a funcionar, encara que sigui de manera fràgil.

Així doncs, la intervenció es basa en una relació d'acompanyament on el vincle s'estableix com a nucli fort per poder treballar, des d'espais pensats i dissenyats per acollir les persones, des de les particularitats, no des de la connotació negativa, ja que únicament des d'aquest posicionament, i amb temps, es podran treballar nous aspectes com ara la cura de la salut, la desintoxicació parcial de substàncies, el restabliment de xarxes familiars i socials, etc.

Tal i com hem observat en algunes de les aportacions dels informants, l'elecció de la persona és un factor determinant, però també com s'acompanyen aquests processos. Un factor que també és rellevant envers el treball amb el col·lectiu en general, però que presenta certes particularitats envers les persones que mostren una situació més perllongada de carrer.

En tots els centres analitzats, que es situen per sota de la baixa exigència, hi ha una normativa que es mostra com a necessària per poder establir un marc de treball, de funcionament i límits del mateix, però també hem observat com es prioritza la persona per damunt de la norma. Per tant, quan s'acompanyen a aquestes persones, hi ha sempre una mirada que passa per tenir present quin són els objectius que es persegueixen. És a dir, quina és la millor manera perquè la persona no defugui dels serveis, una situació habitual per les característiques d'estaticitat, enfront exigències que no poden assumir, o enfront les pors i temors que sorgeixen en situacions de canvi que comporten un gran esforç. Així doncs, s'observa com es busca mantenir una flexibilitat i ritme, per poder afavorir que la persona vagi agafant confiança, es torni a mirar i, poc a poc, aflori la persona que hi ha darrera una patologia mental, un problema d'addicions, un abandonament de la cura persona, en definitiva, de la situació de malviure al carrer.

Per aquest motiu i, en aquets tres centres, podríem parlar d'una exigència lleugera, entenent "lleugera" com allò que està per sota de la baixa exigència. Cada centre dóna un sentit diferent, però tots tenen en comú la laxitud i les facilitats que s'ofereixen a la persona perquè pugui iniciar un procés de canvi, on se'l sostindrà perquè pugui "tornar a començar" tantes vegades com faci falta. Respectant la llibertat individual, com a allò essencial que acompanya a la persona en situació de carrer.

Centres que més enllà del ja esmentat, són petits, poques places i a peu de carrer, molt diferents d'altres tipus de serveis, que a més de massificats perquè atenen a un important nombre de persones sense llar (Albergs, CPAs, CRABs o altres recursos residencials) en general, les estades són molt limitades.

Tanmateix, i com ens han comentat les informants, els centres que s'han mostrat també són temporals. No obstant, el concepte de temporalitat emmarca de nou, la flexibilitat, ja que tot i no ser definitius, adapten les necessitats de l'estada a cada persona, comportant que hagin tingut qui hi ha pernoctat durant vuit anys.

Una situació que ens mostra com adaptar-se a les necessitats implica que a vegades sigui necessari una llarga estada, però sempre que, vagi acompanyada de plans de treball (PAI), per tal d'evitar l'estancament de les persones usuàries o l'acomodament, ja que l'objectiu és que recuperin certes habilitats i autonomia com perquè puguin fer una sortida del recurs. Una situació que a vegades es torna complexa, quan la persona ha teixit un fort vincle amb els professionals i voluntaris, en un espai on troba certa seguretat a la que es volen aferrar, per la incertesa del que trobarà després.

Accions que se'ns mostren com a valuoses per afavorir que la persona vulgui iniciar un procés de recuperació i inserció social, però també, per establir quin model socioeducatiu afavoreix més el col·lectiu.

Destacar que aquests serveis funcionen, bàsicament, gràcies al voluntariat i l'existència de personal és mínima. Les raons no només les trobem en les mancances de recursos de l'administració, pel gran nombre de professionals que es necessitarien, sinó que respon també en que en centres tant petits, disposar de més personal qualificat, comportaria que la partida econòmica incrementés, fins al punt de fer-los insostenible, ja sabem que les places per a aquest col·lectiu són escasses i costoses. Per tant, i tot afirmar que la ciutadania assumeix una funció per afavorir que les persones puguin abandonar la situació de carrer, que hauria de recaure en les institucions, el fet de que en aquets espais hi hagi la figura del voluntari també és molt beneficiós per la persona. És a dir, el voluntari estableix un vincle que es diferencia del que s'estableix amb el professional, ja que aquest no hi està cada dia, ni és qui gestiona el pla de treball de la persona, sinó que potser hi va un cop a la setmana, i sense desmerèixer la tasca dels professionals, pot oferir uns coneixements per exemple, per acompanyar en taller o activitats, o a través d'establir vincles relacions que presenten certes diferències, per la posició que aquest acull dins del centre.

Ja per concloure, i amb la intenció d'assenyalar propostes de millora per afavorir la situació de les persones que malviuen al ras, exposar que, evidenciades les mancances dels recursos actuals per acollir aquestes persones, cada territori hauria de disposar de recursos d'aquesta índole, ja que queda palès que tot i la necessitat de disposar de centres de baixa exigència, no oferir recursos que es situïn en un esglaió més baix, comporta que un reducte de persones vegi perpetuada la seva situació de carrer. Per tant, s'haurien d'instaurar centres que acollissin una tipologia per sota d'aquesta exigència, (serveixi com idea les propostes presentades), on les persones amb una llarga trajectòria de carrer i una cronificació severa i consolidada, trobessin un espai d'acollida, dissenyat a mida de les seves necessitats.

Prendre-ho en consideració, no només afavoriria les possibilitats d'integració, sinó també les possibilitats de la persona per vincular-se al territori, a recursos propers i a la ciutadania que, potser esgrimiria una nova mirada envers les persones sense llar i el fenomen. Una situació que a més, comportaria resoldre una problemàtica actual on moltes persones que es troben en una situació de carrer, es deriven o es traslladen a ciutats on hi ha més recursos, provocant que abandonin el territori on pernocten, sota

un pretext de millora, que sabem moltes vegades no és reflex de la realitat que trobaran.

8. Bibliografia.

Alarcon et al., (2016). Vivienda: un debate necesario. Col·legi Oficial del treball Social de Catalunya. Revista de treball social (núm, 209, pàg 9-71). Sta. Eulàlia de Ronçana.

Alexandre, A. (2019). L'esperança de vida de les persones sense llar a Barcelona se situa 26 anys per sota de la mitjana. [en línia] Directa. (núm.514) [Data de consulta 26 de desembre de 2020] <<https://directa.cat/lesperanca-de-vida-de-les-persones-sense-llar-a-barcelona-se-situa-26-anys-per-sota-de-la-mitjana/>>

Arjona, A i Checa, J. (1998). Las historias de vida como método de acercamiento a la realidad social. Gazeta de Antropología (núm.14, artículo 10.) Laboratorio de Antropología Social y Cultural. Universidad de Almería.

Arrels Fundació. (2020). Viure al carrer a Barcelona. Radiografia d'una ciutat sense llar. Arrels Fundació (Informe #ningú dormint al carrer, núm. 1) Barcelona.

Bachiller, S. (2014). Procesos de «atrincheramiento»: un análisis etnográfico sobre las dinámicas de consolidación en la situación de calle. Universidad Nacional de la Patagonia Austral.

Barcelona.cat. (2009, noviembre, 2). CRAB d'Horta, tres anys al servei de les persones. [Arxiu de vídeo] youtube.com [Data de consulta: 21 de desembre de 2020] <<https://www.youtube.com/watch?v=9EAvToPFpwU>>

Bassi, J (2017). La escritura académica: 14 recomendaciones prácticas. Athenea Digital (núm.17, pàg. 95-147). Universidad Andrés Bello.

Bauman, Z. (2011). Daños colaterales: Desigualdades sociales en la era global. Fondo de Cultura Económica, Madrid.

Bauman, Z. (1998). Trabajo, consumismo y nuevos pobres. Open University Press. Buckingham.

Blasco, F. (2010, Febrer, 15). Tabla de salvación en Horta [en línia]. elparcial.blogspot.com [Data de consulta: 21 de Desembre de 2020] <<http://elparcial.blogspot.com/2010/02/tabla-de-salvacion-en-horta.html>>

Cabrera, P.J. (2004). La vida al ras. Educació Social (núm. 27 pàg. 11 -20). Madrid.

Cabrera, P.J. i Rubio, M.J. (2008). Las personas sin hogar, hoy. Revista del Ministerio de Trabajo e Inmigración. (núm. 75, pàg. 51-74).

Carbó, M. (2017). Acollir a l'altre. Un exercici d'Educació Social. Treball fi de grau. Universitat Oberta de Catalunya (UOC). Grau Educació Social.

Companyia de les Filles de la Caritat de S. Vicenç de Paul. (2019). Espai de Vincles Rosalia Rendu. Memòria Tècnica d'activitats. Barcelona.

Comunitat de Sant'Egidio. (2020). Barcelona On menjar, dormir, rentar-se. Barcelona.

Cortina, A. (2018, octubre, 20). Aporofobia o el rechazo al pobre. [en línia] ethic.es [Data de consulta: Novembre de 2020] < <https://ethic.es/2018/10/aporofobia-rechazo-al-pobre/>>

Da Cunha, I. (2015). El Trabajo de fin de grado y de màster: Redacción, defensa y publicación. Barcelona: Ediuoc.

Deligny, F. (2015). Los Vagabundos Eficaces. Barcelona: Ediuoc.

Dpto Samur Social y Atención a las Personas sin Hogar. (2012). Lares: Estrategia municipal para la prevención y atención al sinhogarismo, 2015-2020. Madrid.

Esquirol, J.M. (2005). Uno mismo y los otros. De las experiencias existenciales a la interculturalidad. Barcelona: Herder.

FEANTSA (2008). Informe Europeo: El papel de la vivienda en el sinhogarismo. [en línia] feantsa.org [Data de consulta 21 de desembre de 2020] <<https://www.feantsa.org/>>

Filles de la Caritat. Fundació Social. [en línia] fillescaritatfundacio.org [Data de consulta: 21 de desembre de 2020]

<<https://www.fillescaritatfundacio.org/ca/obres/llar-de-pau>>

Garcia, J. (2013). Sociologia de l'exclusió social. Barcelona: FUOC (Grau d'Educació Social)

Goffman, E. (2010). Estigma. La identidad deteriorada. Buenos Aires: Amorrortu.

Guijaro et al., (2017) Diagnosi: La situació del sensellarisme a Barcelona. Evolució i accés a l'habitatge. Xarxa d'Atenció a les persones sense llar. Barcelona.

Guilera, L. (2016). Podrías ser tú. Recomendaciones sobre el tratamiento informativo del sinhogarismo. Herramientas y recomendaciones para los medios de comunicación. Ajuntament de Barcelona.

Guirao-Goris, J.A; Olmedo Salas,A; Ferrer Ferrandis, E.(2008) El artículo de revisión. Revista Iberoamericana de Enfermería Comunitaria (núm 1, 1, 6, pàg 1-25)

Hatento. Observatorio de delitos de odio contra personas sin hogar. [en línia] hatento.org [Data de consulta: 29 d'octubre de 2020] <<http://hatento.org/>>

Herbart (1983). Pedagogía General derivada del fin de la educación. (pàg. 11-13. Barcelona: FUOC (Grau d'Educació Social)

Idescat. Institut d'estadística catalana. [en línia] idescat.cat [Data de consulta 05 de desembre de 2020 <<https://www.idescat.cat/>>

Info Barcelona. (2020, octubre, 15). [en línia] La Llabor, el primer centre exclusiu per a dones sense llar. [Data de consulta: 21 de desembre de 2020] <https://www.barcelona.cat/infobarcelona/ca/tema/serveis-socials/la-llavor-el-primer-centre-exclusiu-per-a-dones-sense-llar_995866.html>

Julià, C. (2020) [en línia] Jo vull el que vol tothom: un sostre i una feina. Diari de Girona, 4 de juny de 2020. [Data de consulta: 4 de juny de 2020] <<https://www.diaridegirona.cat/comarques/2020/06/04/vull-que-vol-tothom-sostre/1046322.html>>

Llar Manel Pujades “La Llar” [en línia] Ajuntament de Barcelona. [Data de consulta: 21 de desembre de 2020] <http://www.bcn.cat/barcelonainclusiva/ca/fitxa_llar_manel_pujades_589.html>

Lopez, Fernando. (2002). El análisis de contenido como método de investigación. XXI, Revista de Educación, 4 (2002): 167-179. Universidad de Huelva.

Matulič, M. i Cabré, C. i García, A. (2016). L'atenció a les persones sense llar a la ciutat de Barcelona: una mirada històrica i de futur. Barcelona Societat: revista d'informació i estudis socials (Núm 20, pàg.59-77). Barcelona.

Meca, Pedro. (2004). Companys de la nit. Educació Social: Intervenció educativa amb persones sense llar (núm. 27 pàg. 109-120)

Merieu, P. (1998). Frankenstein Educador. Barcelona: Laertes.

Moyano, S. (2012). Acción educativa y funciones de los educadores sociales. Barcelona: Eduoc.

Núñez, V. Tizio, H. Mendel, E. Moyano, S. (2010). Models d'acció socioeducativa. Barcelona: FUOC (Grau d'Educació Social)

Uribe, J. i Alonso, S. (2009). Les persones en situació de sense llar de Barcelona: perfils, estat de salut i atenció sanitària. Fundació Jaume Bofill. Barcelona.

Ramiro, D. i Picos, R. (2019, Març, 15). El escarabajo verde – Inseparables sin hogar. [Arxiu de vídeo] [rtve.es](https://www.rtve.es) [Data de consulta: Maig del 2020] <<https://www.rtve.es/alacarta/videos/el-escarabajo-verde/escarabajo-verde-inseparables-sin-hogar/5067018/>>

Rubio-Martín, M.J. (2017). Representaciones sociales sobre las personas sin hogar: una herencia aún no superada. OBETS. Revista de Ciencias Sociales (núm 12, pàg. 87-118). Madrid.

Sales, A. (2006). 'Sensellarisme': la cara més crua de l'exclusió residencial. Revista Directa. (núm. 400. Pàg 3-7). Barcelona.

Sales, A. (2014). Crisi, empobriment i persones sense llar. Dossier Catalunya Social Propostes des del Tercer Sector (núm.34, pàg. 3-30). Taula d'entitats del tercer sector social de Catalunya. Barcelona.

Sales, A. (2016). "Sinhogarismo y exclusión social". Revista de Treball Social. Col·legi Oficial de Treball Social de Catalunya. (núm. 209, pàg 9-25) Barcelona.

Sánchez, M.R. (2017). Las personas sin hogar. Un marco para el análisis sociológico. OBETS. Revista de Ciencias Sociales, (núm 12, pàg. 119-143). Madrid.

Sanchez, N. [en línia] Necessitats de les persones en situació d'exclusió social, discriminació per raó de sexe, lloc de procedència, ètnia o cultura. Context de la intervenció social. IOC. [Data de consulta: 12 de novembre de 2020] <https://ioc.xtec.cat/materials/FP/Materials/1753_ISO/ISO_1753_M01/web/html/medi a/fp_iso_m01_u4_pdfindex.pdf>

Sancho, J. (2016). Com escriure i presentar el millor treball acadèmic. Guia pràctica per a estudiants i professors. Vic: EUMO Editorial (2ª Edició).

Servei de premsa Ajuntament de Barcelona. (2019, Maig,08). [En línia] ajuntament.barcelona.cat [Data de consulta: 21 de Desembre de 2020] <<https://ajuntament.barcelona.cat/premsa/2019/05/08/obren-els-nous-allotjaments-amb-serveis-collectius-per-a-persones-sense-llar-del-carrer-tanger/>>

Serveis Socials Barcelona. [en línia] Servei d'atenció i suport a persones sense sostre. Ajuntamentbarcelona.cat [Data de consulta: 21 de desembre de 2020]

<https://ajuntament.barcelona.cat/serveissocials/ca/canal/servei-datencio-i-suport-persones-sense-sostre>>

Síndica de Greuges Barcelona. (2017). El sensellarisme a la ciutat de Barcelona. Barcelona.

Subirats, et al., (2004). Pobreza y exclusión social Un análisis de la realidad española y europea. Colección Estudios Sociales (núm.17). Fundació La Caixa. Barcelona.

TEDx. (2018, març, 13). [Video online] Aporofobia, el miedo a las personas pobres. Youtube.com [Data de consulta: Novembre de 2020] <<https://www.youtube.com/watch?v=ZODPxP68zT0>>

Tejero, E. i Torradadella, L. (2005). Vides al descobert: Els mons viscuts del fenomen “sense sostre”. Fundació Jaume Bofill. Barcelona.

Treball propi assignatura Etnografia aplicada a l'educació social. (2015) Realitzat al centre d'Acolliment i serveis socials “La Sopa” de Girona.

Uribe, J. (2015). De qué hablamos cuando hablamos de sin hogar. Testimonios 365 latidos. SJD Sant Joan de Déu. Serveis Socials. Barcelona.
<https://www.sjdserveissocials-bcn.org/es/hablamos-cuando-hablamos-sin-hogar>

XAPSELL. Xarxa atenció a les persones sense llar. [en línia]. sensellarisme.cat [Data de consulta 02 d'octubre de 2020] <<https://sensellarisme.cat/es/xapsll/que-es/>>

9. Annexos.

Annex 1. Recursos Allotjament Barcelona.

RECURS ALLOTJAMENT (BARCELONA) Recollits a la guia de la Comunitat de Sant'Egidio. (2020).	A QUI ACULL	GRAU CRONIFICACIÓ	ACCÉS	NOCTURN/ DIUR	ESTADA	PROCÉS INSERCIÓ	COBERTURA NECESSITATS BÀSIQUES	ATENCIÓ SOCIAL I SANITÀRIA
CPA: Centres residencials de primera acollida. Accés directe per part de la persona amb independència grau de cronificació. Baixa exigència.								
Centre residencial de Primera Acollida Zona Franca (Alberg)	Homes i dones	Totes (inicial, avançada i consolidada)	Directe i SIS	Nocturn (Centre de dia)	Temporal 3 mesos	Voluntari	x	x
Centre residencial de Primera Acollida Nou Barris (Alberg)	Homes i dones	Totes (inicial, avançada i consolidada)	Directe i SIS	Nocturn (Centre de dia)	Temporal 3 mesos	Voluntari	x	x
Centre residencial de Primera Acollida Sant gervasi (Alberg)	Homes i dones	Totes (inicial, avançada i consolidada)	Directe	Nocturn. No disposa de centre de dia.	Temporal 3 mesos	Voluntari	x	x
CRAB: Centres residencials d'atencions bàsiques adreçades a persones en situació de cronificació avançada i consolidada. Baixa exigència. L'accés és derivat.								
Centre residencial d'Atencions Bàsiques Horta	Homes i dones	Avançat i consolidat	Derivat SIS	Diürn/Nocturn	No temporal	Voluntari	x	x
Centre residencial d'Atencions Bàsiques Meridiana	Homes i dones	Avançat i consolidat	Derivat SIS	Diürn/Nocturn	No temporal	Voluntari	x	x
Projecte Sostre	Homes	Consolidat	No directe. A través equip voluntari carrer centre i derivat altres recursos	Nocturn	No temporal	Voluntari	x	x
Espai Rosalia Rendu - Vincles	Homes, dones i parelles	Consolidat	No directe. A través equip voluntari carrer centre	Nocturn	No temporal	Voluntari	x	x
CRI: Centres residencials d'inserció amb un pla de treball individual i obligatori. Exigència mitja-alta. L'accés és derivat								
Fundació APIP-ACAM Centre residencial Maria Feixa	Joves de 18 a 21 anys	Inicial i Avançada	Derivat	Diürn/Nocturn	Temporal 1 any ampliable	Obligatori	x	x
CAT. Centre allotjament amb serveis col·lectius (Tànger)	Homes, dones i parelles	Inicial	Derivat i SIS	Diürn/Nocturn	Temporal	Obligatori	x	x
Centre residencial Masia de Can Planas	Homes i dones	Inicial	Derivat	Diürn/Nocturn	No temporal	Obligatori	x	x
Llar Manel pujades	Homes majors 25 anys	Inicial	Accés a través d'entrevista amb l'equip tècnic de la llar	Diürn/Nocturn	No temporal	Obligatori	x	x
Creu dels Molers/Hort de la Vila	Homes i dones de 18 a 64 anys	Inicial i avançada	Derivat	Diürn/Nocturn	Temporal	Obligatori	x	x
Centre residencial d'inclusió la llavor	Dones	Inicial i avançada	Derivat	Diürn/Nocturn		Obligatori	x	x
Centres de convalsència								
Casa de repòs Camils	Per a la recuperació d'homes convalsents	Totes (inicial, avançada i consolidada)	Derivat	Diürn/Nocturn	Temporal	Voluntari	x	x
Centre d'estada limitada per a homes convalsents Santa llúisa de Marillac	Per a la recuperació d'homes convalsents	Totes (inicial, avançada i consolidada)	Derivat i SIS	Diürn/Nocturn	Temporal	Voluntari	x	x
Llar de Pau. Casa de Convalsència	Dones de 18 a 64 anys amb problemes de salut.	Totes (inicial, avançada i consolidada)	Derivat	Diürn/Nocturn	Temporal	Voluntari	x	x
CANE (Centre d'atenció Nocturna d'emergències)								
Centre d'urgències i emergències Socials (CueSB)	Homes	Totes (inicial, avançada i consolidada)	Directe	Nocturn	S'activarà quan les temperatures baixin als 5 °C		x	x
Centre d'estades Breus (CeB)	Dones	Totes (inicial, avançada i consolidada)	Directe	Nocturn	S'activarà quan les temperatures baixin als 0 °C		x	x